

SASTAMALAN KAUPUNGIN HYVINVOINTIKERTOMUS VALTUUSTOKAUDELTA 2013 – 2016

Sastamalan kaupungin 1. laaja eli valtuustokauden hyvinvointikertomus tehtiin vuonna 2012. Sastamalan ja Punkalaitumen valtuustot päättivät vuonna 2012 yhteisen sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistoiminta-alueen hyvinvointikertomuksen tekemisestä. Vuodesta 2015 alkaen on kumpaankin kuntaan tehty oma vuosittainen raportti / hyvinvointikertomus elämönhallintatyöryhmän päätöksen mukaisesti.

Vuoden 2012 hyvinvointikertomuksen johtopäätöksissä todettiin kehittämistoimenpiteitä vaativiksi asioiksi seuraavat:

- terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen johtaminen
- verotulojen ja nettokustannusten sopeuttaminen
- lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin parantaminen
- nuorisotyöttömyyden vähentäminen
- runsaan terveyspalveluiden käytön vähentäminen
- erityisen runsaan psykiatristen palveluiden käytön syiden selvittäminen
- ikäihmisten palveluiden kehittäminen
- asukkaiden mukaan ottaminen palveluprosessien suunnitteluun, kuuleminen ja osallistaminen
- joidenkin yhdyskunta- ja ympäristöpalveluiden kehittäminen

Valtuustokaudelle 2013 - 2016 määriteltiin indikaattoreita Pirkanmaan alueellisen hyvinvointikertomuksen ohjaamana, joiden seurannan perusteella oli tarkoitus panostaa toimenpiteisiin. Lisäksi vuoden 2013 aikana valmisteltiin [hyvinvointi- ja turvallisuussuunnitelma 2013 - 2016](#). Käytössä on ollut valtuustokaudella sähköisen hyvinvointikertomuksen kaksi eri versiota, joiden kummankaan käyttö ei ole ollut sujuvaa ohjelmien keskeneräisyyden vuoksi. Vuoden 2017 aikana julkaistaan uusi versio sähköisestä hyvinvointikertomuksesta. Kouluterveyskyselyn 2015 epäonnistuminen valtakunnallisesti, johti siihen, että tietoja ei ole käytettävissä. Indikaattoritiedot päivittyvät hitaasti hyvinvointikertomuksen. Näin olleen on pääosin käytetty valtakunnallisten mittarien rinnalla oman toiminnan seurannan mittareita, joiden perusteella kuntalaisten terveyttä ja hyvinvointia on seurattu ja toimenpiteitä tehty näiden tulosten perusteella.

Terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen johtaminen ja vastuutahot on määritelty. Valtuusto hyväksyy hyvinvointi- ja turvallisuussuunnitelman ja seurattavat indikaattorit sekä vuosittaiset ja valtuustokauden hyvinvointikertomukset. Terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen lakisääteisenä vastuutahona toimii yhteistoiminta-alueen sosiaali- ja terveyslautakunta. Elämönhallintatyöryhmä (yhteinen Punkalaitumen kunnan kanssa) määrittelee hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen strategiset tavoitteet ja seuraa niiden toteuttamista. Hyvinvointityöryhmänä toimii kaupungin johtoryhmä, jonka kautta tarvittavat toimenpiteet johdetaan käytännön tasolla. Terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen on kaikkien yhteinen asia ja velvollisuus. Hyvinvointikoordinaattoriksi (yhteinen Sastamalan ja Punkalaitumen alueella) on nimetty laatujohtaja, joka osallistuu myös alueelliseen hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyöhön Pirkanmaan hyvinvointikoordinaattorien verkostossa sekä Pirkanmaan alueellisessa terveyden edistämisen työryhmässä Sastamalan edustajana. Syksyllä 2016 alkoi maakunta-/soteuudistuksen valmistelussa hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen asioita maakunnan ja tulevien kuntien alueella sekä yhteistyönä valmisteleva teemaryhmä, jonka jäsenenä hyvinvointikoordinaattori toimii. Lisäksi hyvinvointikoordinaattori toimii Pirkanmaan alueen Arkeen Voimaa –toimintamallin

laajentamiseksi nimetyn työryhmän puheenjohtajana ja koollekutsujana tarkoituksena saada työryhmän kanssa valmisteltua toimintamalli maakunnan ja kuntien yhteiseksi vuoden 2019 alusta. Hyvinvointikoordinaattori on nimetty lisäksi Sotesin alueen ehkäisevän päihdetyön vastuuhenkilöksi.

Osallisuus / osallistuminen, vaikutusmahdollisuudet / hallintojohtaja Tapio Rautava

Sastamalan kaupungin strategia on hyväksytty marraskuussa 2013. Strategian mukaisesti Sastamalan kaupunki edistää asukkaidensa hyvinvointia, alueen elinvoimaisuutta ja kestäväää kehitystä. Sastamala haluaa olla edelläkävijä ja osaava uudistaja. Strategiset tavoitteet perustuvat elämänhallinnan edistämiseen, turvalliseen kasvuun ja opin polkuun, yritystoiminnan edellytysten kehittämiseen, vetovoiman vahvistamiseen sekä tasapainoiseen talouteen.

Uuteen strategiaan perustuvat kaupungin toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet on hyväksytty ensimmäisen kerran vuoden 2014 talousarviossa ja sen jälkeen vuosittain kunkin seuraavan vuoden talousarviossa. Hyvinvointityölle on talousarvioissa asetettu painopisteitä. Hyvinvointityön vaikutuksia seurataan ja arvioidaan hyvinvointikertomuksessa. Strategisten tavoitteiden mittamiseksi on määritetty mittareita.

Kaupungin ja seudun elinkeinotoimintaa ohjaa kaupungin strategia ja siitä johdettu seudullinen elinkeino-ohjelma, joka hyväksyttiin kesällä 2014. Elinkeino-ohjelmasta johdetut elinkeinoliittiset päätavoitteet ovat kehityshakuisten yritysten tukeminen, uuden yritystoiminnan aktivointi, matkailun kehittäminen, kaupunki- ja kuntakeskusten sekä tapahtumatoiminnan kehittäminen, vetovoimatekijöiden markkinointi ja positiivisen kuntaimagon vahvistaminen sekä aluekehityksen painopisteinä biotalous sekä hyvinvointipalvelut ja -teknologia. Elinkeino-ohjelma on suunniteltu päivitettäväksi elinvoimaohjelmaksi vuoden 2017 aikana.

Kuntalaisten osallistumisen kannalta keskeinen asia on äänestäminen vaaleissa. Vuonna 2014 järjestettiin europarlamenttivaalit ja vuonna 2015 eduskuntavaalit. Osallistuminen varsinkin europarlamenttivaaleihin oli suhteellisen laimeaa (äänestysaktiivisuus Sastamalassa oli 38,1 %, eduskuntavaaleissa 68,1 %). Uudistusten myötä kuntavaalit siirtyivät syksystä kevääseen ja uuden valtuustokauden valtuutetut valitaan huhtikuun 2017 kuntavaaleissa.

Sastamalassa on toiminut kaupunginhallituksen asettama kansalaisvaikuttamisen työryhmä, johon on kuulunut kaikkien valtuustoryhmien edustus. Työryhmä on pyrkinyt omalta osaltaan edistämään osallisuutta ja lisäämään asukkaiden vaikutusmahdollisuuksia. Työryhmä on järjestänyt eri puolilla kaupunkia vuosittain 2-3 asukastilaisuutta, joissa on käsitelty ajankohtaisia tai kyseiselle alueelle kohdistuvia asioita. Osallistujien määrä näihin tilaisuuksiin on vaihdellut keskimäärin sadan molemmin puolin. Sähköisiä asiointipalveluja on kehitetty mm. ottamalla käyttöön sähköinen kansalaisaloite -palvelu sekä kansalaisen asiointitili.

Sastamalassa on toiminut aktiivisesti kaupunginhallituksen asettama vanhusneuvosto, jonka tehtävänä on toimia kaupungin hallinnon, alueen eläkeläisjärjestöjen ja ikääntyneen väestön yhteistoimielimenä. Vanhusneuvosto on kokoontunut vuosittain keskimäärin 5-6 kertaa ja antanut lausuntoja merkittäviin ikäihmisiä koskettaviin asioihin.

Vanhusneuvosto / palvelukoordinaattori Marita Pitkänen

Valtakunnalliset / alueelliset ohjelmat, suunnitelmat, jotka toimintaa ohjaavat:

[Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta ja iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista](#) tuli voimaan 1.7.2013

[Laatusuositus hyvän ikääntymisen turvaamiseksi ja palvelujen parantamiseksi](#)

[Suunnitelma ikääntyneen väestön hyvinvoinnin edistämiseksi ja tukemiseksi](#) Sastamalan alueella 2015

- Sastamalan kaupungin vanhusneuvoston toimintasääntö 1.1.2014.

Keskeiset tavoitteet, toimenpiteet ja mittarit

- Vaikuttava vanhusneuvosto: vanhusneuvoston aktiivinen rooli (esim. lausunnot ja aloitteet, osallistuminen työryhmiin)
 - lausuntoja 14 kpl
 - aloitteita / esityksiä 13 kpl
 - työryhmiä 1
- Osallistuva ikääntynyt: Ikääntyneiden ihmisten asioiden huomioiminen ja edistäminen ikäpistetoiminnan vahvistamisen kautta: sisällön suunnittelu yhdessä asiakkaiden kanssa kaikissa ikäpisteissä ja ajankohtaisten teemojen valinta ikäpisteisiin.

Muina kaupunginhallituksen asettamina neuvostoina ovat toimineet vammaisneuvosto ja veteraani-asiain neuvottelukunta.

Vammaisneuvosto / vammaispalvelupäällikkö Susanna Lehtonen

Vammaisneuvosto on kokoontunut valtuustokaudella 2013-2016 5 kertaa ja [kokouspöytäkirjat](#) löytyvät kaupungin nettisivulta. Vammaisneuvosto on antanut kuluneella valtuustokaudella yhden lausunnon. Vammaisneuvosto on tehnyt yhteistyötä eri viranomaistahojen kanssa esimerkiksi kokousten asiantuntijavierailujen kautta ja neuvoston näkemystä kuultu ja huomioitu tätä kautta. Esimerkiksi kuljetuspalvelun kilpailuttamisvaiheessa järjestettiin erilliset palveluntuottajien ja käyttäjien kuulemistilaisuudet, joista koostettiin materiaali kilpailutuksen pohjaksi.

Kaupungilla on jo vuosia toiminut nuorisovaltuusto, jonka edustajia on mukana kaupungin kaikissa toimielimissä puhe- ja läsnäolo-oikeudella.

Nuorisovaltuustotoiminta / nuorisotyön päällikkö Kirsti Köykkä

Sastamalan nuorisovaltuustotoimintaa on kehitetty systemaattisesti valtuustokauden 2013–2016 aikana. Suurin muutos nuorisovaltuuston rakenteeseen tuli vuonna 2013, kun Kiikoinen liittyi Sastamalaan. Sastamalan laajentuessa alueellisista nuorisoneuvostoista luovuttiin, ja siirryttiin malliin, jossa nuorisovaaleilla valitaan suoraan Sastamalan nuorisovaltuusto. Tässä mallissa nuorisovaltuusto puolestaan valitsi keskuudestaan nuorisohallituksen.

Nuorisovaltuuston jäsenten lukumäärä on pienentynyt valtuustokauden aikana, koska koettiin, että nuorisovaltuuston päätöksenteon ja toimivuuden kannalta pienempi jäsenmäärä toimii paremmin. Vuodesta 2016 alkaen nuorisovaltuustossa on ollut 21 jäsentä ja nuorisohallituksessa 9 jäsentä. Nuorisovaltuuston toimikauden pituus on vaihdellut tämän valtuustokauden aikana yksi- ja kaksi-

vuotisen kauden välillä. Nuoret ovat saaneet itse olla ideoimassa ja päättämässä mm. nuorisovaltuuston edustajien lukumäärää sekä valtuustokauden pituutta. Nuorisovaaleissa on huomioitu alueelliset ja ikään liittyvät kiintiöt, joilla on varmistettu se, että nuorisovaltuustoon saadaan edustajat niin peruskoulusta kuin toiselta asteelta sekä eteläisestä, läntisestä ja pohjoisesta Sastamalasta.

Sastamalan nuorisovaltuustolla on edustajat kaikissa kaupungin toimielimissä; lautakunnissa, johtokunnissa, valtuustossa ja hallituksessa. Lisäksi nuorisovaltuustolla on ollut edustajia mm. kansalaisvaikuttamisen työryhmässä, vammaisneuvostossa, kirjapääkaupunkityöryhmässä sekä oppilashuollon ohjausryhmässä. Edustajille on kokouksissa puhe- ja läsnäolo-oikeus. Kuluneen valtuustokauden aikana nuorisovaltuuston ja Sastamalan kaupungin viranhaltijoiden sekä toimielinten puheenjohtajien yhteisiä tutustumis- ja keskustelutilaisuuksia on järjestetty kaksi, (2).

Nuorisovaltuusto on vienyt eteenpäin mm. oppilaskuntien aloitteita ja kannanottoja, lausunut koulupäivien ja loma-aikojen järjestämisestä eri lukukausille, ottanut kantaa nuorisotilojen aukioloihin sekä osallistunut nuorisotyöntekijöiden työhaastatteluihin. Ehkä merkittävin nuorisovaltuuston saavutus on skeittiparkki-hankkeen käynnistäminen. Skeittiparkkia ja graffiitti-seinää oli Sastamalaan toivottu jo vuosia. Alku keväällä 2016 nuorisovaltuusto aloitti adressin keräämisen parkin puolesta. Saman vuoden kesällä nuorisovaltuusto esitteli hankeidean ja adressin Sastamalan kaupungin hallitukselle, ja hankkeelle näytettiin heti vihreää valoa. Loppuvuoden aikana suunnittelu eteni niin hyvin, että parkin on tarkoitus valmistua syksyllä 2017.

Nuorisovaltuusto on järjestänyt lapsille ja nuorille edullisia tai ilmaisia tapahtumia kuten laskettelu- ja elokuvailtoja, konsertti- ja huvipuistomatkoja sekä vuosittain Sykerock- musiikkitapahtuman. Tapahtumien artisteja tai sisältöä varten on kerätty lasten ja nuorten toiveita järjestämällä kyselyitä oppilaskunnille tai kysymällä toiveita sosiaalisen median kanavissa. Omien tapahtumien lisäksi nuorisovaltuusto on osallistunut Nuoripalveluiden ja oppilaitosten tapahtumien järjestämiseen kustantamalla mm. esiintyjä, lehtimainoksia tai maksamalla järjestyksenvalvoja palkkioita. Lisäksi nuorisovaltuusto on jakanut budjetistaan Huippukokouksille vuosittain 4000–4500 euroa.

Sastamalan nuorisovaltuuston edustajat ovat osallistuneet Pirkanmaan nuorisofoorumeihin sekä Nuorisovaltuustojen Liiton Hämeen piirin tapahtumiin ja koulutuksiin. Yhteistyötä on tiivistetty erityisesti Pirkanmaan muiden nuorisovaltuustojen kesken.

Nuorisovaltuusto tiedottaa toiminnastaan www.sastamalannuoret.fi – sivuston kautta sekä sosiaalisessa mediassa mm. Instagramissa ja Facebookissa.

Lasten- ja nuorten osallisuus / nuorisotyön päällikkö Kirsti Köykkä

Oppilaskunnat toimivat aktiivisesti kouluilla ja oppilaskuntien edustajille ja ohjaaville opettajille on tarjottu lukuvuosittain koulutusta.

Lasten – ja nuorten Huippukokoukset on järjestetty vuosittain. Huippukokouksissa on jaettu oppilaskuntien ideoimille kouluviihtyvyyttä parantaville hankkeille 22 000 euron määräraha. Lukioden yhdistymisen vuoksi lasten ja nuorten Huippukokous yhdistettiin yhdeksi yhteiseksi Huippukokoukseksi vuonna 2016.

Joka toinen vuosi järjestään koko Sastamalan yhteinen lasten ja nuorten foorumi, jonka teema nousee oppilaskunnilta. Vuonna 2015 foorumien teemana olivat koulukuljetukset ja julkinen liikenne. Tällöin koulukuljetuksista päättävät viranhaltijat sekä liikennöitsijät pääsivät vastaamaan lasten – ja nuorten kysymyksiin. Foorumi striimattiin nettiin, joten foorumin etenemistä voitiin seurata myös kouluilla.

Vaalivuosina oppilaitoksissa on järjestetty vaalipaneelit sekä varjovaalit. Lisäksi Sastamalan nuorisovaalit, joilla valitaan Sastamalan nuorisovaltuusto, on järjestetty vaalivuosina oppilaitoksissa ja nuorisotaloilla. Järjestämällä äänestyspaikka nuorisotaloille on varmistettu se, että myös oppilaitoksiin kuulumattomat nuoret ovat päässeet äänestämään.

Maaseututoimi on järjestänyt eri puolilla kaupunkia aktiivisesti asukkaille tarkoitettuja tilaisuuksia (maaseutuiltoja, kylätilaisuuksia tms.) vuosittain lähes kymmenkunta. Lisäksi on järjestetty Sastamala tutuksi –retkiä, joilla on motivoitu asukkaita yrittäjyyteen, ja tutustumisretkiä uusille asukkaille eri puolille kaupunkia.

Kylätoiminta / Katariina Pylysy

Kylätoiminta on kylän asukkaiden omaehtoista toimintaa asuinalueensa hyväksi. Sastamalassa on lukuisia yhdistyksiä, joissa tehdään koko kaupunkia hyödyttävää vapaaehtoistyötä. Yhteistyö kaupungin ja kolmannen sektorin kanssa on yksi tulevaisuuden tärkeimmistä toimintamuodoista. Sastamalan kaupungin ja kyläyhdistysten yhteistoiminnasta on hyvä esimerkki, kun Sastamalan kaupunki ja 18 kyläyhdistystä sopivat talvella 2013 ja päivittivät 2016 häiriöolosuhdesopimukset. Häiriötilanteella tarkoitetaan pitkittynyttä sähkökatkoa tai muuta tilannetta, joka vaikeuttaa asukkaiden selviytymistä.

Sastamalassa, talvella 2012, perustettu Sastamalan Kylät ry. toimii vireästi 40 kyläyhdistyksen kattojärjestönä ja järjestää vuosittain mm. Sastamalan kylämarkkinat ja muita tilaisuuksia, Vuonna 2016 kylämarkkinat järjestettiin yhteistyössä Sastamalan kaupungin Elävän maaseudun kanssa.

Maaseutulautakunta myöntää toimiville ja rekisteröidyille kyläyhdistyksille vuosivastuuksia. Lautakunta on vahvistanut avustuksen kohteena olevan toiminnan tavoitteeksi sastamalaisten elämänhallinnan ja hyvinvoinnin vahvistamisen. Vuosivastuuksia on myönnetty vuosittain kolmellekymmenelle kyläyhdistykselle, yhteensä 20 000 euroa/vuosi

Sastamalassa on toiminut **Ikäpisteitä** seitsemällä alueella. Ikäpisteet ovat ikääntyneille ja heidän omaisilleen tarkoitettuja ohjaus- ja neuvontapisteitä, joihin on vapaa pääsy. Osallistujia tilaisuuksissa on ollut keskimäärin 10-30 henkilöä.

Yleisötapahtumina on esimerkiksi Sotesin (yhteistoiminta-alueen sosiaali- ja terveystoimi) toimesta on järjestetty Miesseminaari vuosittain. Muita yleisötapahtumia, joissa Sotesin kotihoidon ym. henkilöstöä on ollut mukana neuvonta- ja ohjauspisteissä, ovat olleet Ikäihmisten virkistystapahtuma Kiikoisten torilla, Syysvinkki Sylvään koululla ja vanhustenviikon tapahtuma. Lisäksi mm. Servi (Sastamalan Ruoka- ja Puhtauspalvelut Oy) on ollut järjestämässä ikääntyneille suunnattuja tapahtumia. Erityisiä hyvinvointiteemalla järjestettyjä tapahtumia ovat olleet hyvinvointitapahtumaviikot ja –päivät.

Edellä mainittujen lisäksi kaupungin eri prosessit ovat järjestäneet omana toimintana sekä yhteistyössä eri järjestöjen ja yhdistysten kanssa (3. sektori) erilaisia hyvinvointiin liittyviä tapahtumia. Järjestöyhteistyötä on tehty myös erilaisten toiminta-avustusten ja apurahojen muodossa.

Osallistumista on edesautettu myös aktiivisella tiedottamisella ajankohtaisista ja vireillä olevista asioista. Vireillä olevista kaavoitusasioista on julkaistu erillisiä kaavoituskatsauksia.

Sastamalan kaupungille jätettiin vuosina 2013-2016 kuntalaisaloitteita ja kirjallisia palautteita seuraavasti:

	2013	2014	2015	2016
Kuntalaisaloitteet	16	15	7	5
Palautteet (kirjaamoon + kotisivuilta)	131	160	157	168

Arkeen Voimaa -toimintamalli on otettu käyttöön Sastamalassa ensimmäisenä Pirkanmaan kunnista. Malli perustuu Stanfordin yliopiston kehittämään, vaikuttavaksi todettuun ja maailmanlaajuisesti levinneeseen malliin, jossa vertaisohjauksen avulla opitaan käyttämään itsehoidon työkaluja. Tämän avulla osallistujat auttavat toinen toisiaan tekemään myönteisiä muutoksia elämässään ja pitämään niitä yllä arjessa.

Turvallisuuskysely asukkaille tehtiin lokakuussa 2015. Kaupungin kotisivuilla ja kirjastoissa toteutettuun turvallisuuskyselyyn **vastasi 264 henkilöä, joista naisia oli 174 ja miehiä 90**. Suurin osa vastaajista kuului ikäryhmään 26 – 65 v, joten lasten, nuorten ja yli 66 v näkemykset olivat vähäisiä.

Vastausten mukaan rikoksia ja järjestyshäiriöitä ei koeta suureksi ongelmaksi asuinalueella. Kyselyssä kysytyissä tilanteissa tunnettiin olo pääosin turvalliseksi tai melko turvalliseksi.

Itseen tai omaisuuteen ei juurikaan ole kohdistunut rikosta viimeisen 12 kuukauden aikana. Huoli siitä, että joutuu seuraavien 12 kuukauden aikana kyselyssä mainittujen rikosten tai tapahtumien kohteeksi asuinalueella, oli pieni.

Turvattomimpia ja vaarallisimpia paikkoja vastaajien mukaan olivat risteysalueet, suojatiet sekä jalankulku- ja pyöräilyväylät. Toimivimmat ratkaisut turvattomuuteen olivat vastaajien mielestä pensaiden ja puiden harventaminen (esim. risteysalueella ja jalankulkuväylien varsilla), valaistuksen lisääminen / rikkiäisten lamppujen nopea vaihtaminen sekä poliisin suorittama liikenne- ja yleisen järjestyksen valvonnan lisääminen.

Kolme suurinta turvallisuusongelmaa koetaan olevan liikennekäyttäytyminen / holtittomat autoilijat, terveyspalvelujen heikkeneminen sekä poliisin palvelutason heikkeneminen.

Kysytyjä tapaturmia viimeisen 12 kuukauden aikana ei ole sattunut (vastauksista yli 70 %). Useimmiten ne johtuivat jäisen kadun hiekoituksen puutteesta tai tapahtuivat pääosin oman huolimattomuuden / syyn takia.

Omissa näkemyksissä asuinalueen turvallisuudesta useampia kommentteja nousi esiin seuraavista teemoista:

- holtiton liikennekulttuuri
- liikenteen meluhaitat (mopot / mopoautot) iltaiin ja öisin

- nopeusrajoituksia ei noudateta
- liikennevalvontaa ei ole riittävästi
- maanteiden, katujen, suojateiden, kevyen liikenteen väylien huono kunto ja niiden asiaton käyttö sekä liikennemerkkien asianmukainen asettaminen, esim. varoittamaan lapsista
- katuvalojen puute / rikkinäisyys
- aina ei ymmärretä, että ihmisillä itsellään on vastuu itsestään vaan odotetaan yhteiskunnan huolehtivan yksilöille kuuluvista asioista
- huumeiden käyttäjiä taajamissa
- vanhemmat eivät huolehdi lapsistaan
- koululaisten ongelmakäyttäytyminen
- työttömyys, eriarvoistuminen, syrjäytyminen

Ehkäisevä päihdetyö / ehkäisevän päihdetyön yhteyshenkilö Satu Kelkka

Kuluvalla valtuustokaudella 1.12.2015 astui voimaan uusi ehkäisevän päihdetyön laki. Samalla kumottiin raittiustyölaki. Uuden lain mukaan ehkäisevään päihdetyöhön kuuluu alkoholi-, tupakka-, huume- ja rahapelihaittojen ehkäisy. Lain tavoitteena on edistää terveyden ja hyvinvoinnin tasa-arvoa, varmistaa ehkäisevän päihdetyön edellytykset koko maassa sekä tukea erityisesti kuntia ja alueita kehittämään ehkäisevää päihdetyötä. Lain mukaiseksi ehkäisevän päihdetyön toimielimeksi nimettiin yhteistoiminta-alueen sosiaali- ja terveystaloutakunta. Ehkäisevää päihdetyötä nimettiin johtamaan laatujohtaja / hyvinvointikoordinaattori Marja-Leena Parto-Koski sekä koordinoimaan perheyöntekijä Satu Kelkka.

Valtuustokauden tavoitteissa korostui nuorille räätälöitävän vaikuttavan mallin kehittäminen sekä paikallisen alkoholipolitiikan luominen.

Osana nuorille suunnattua kokonaisvaltaista ennaltaehkäisevää päihdetyötä tehtiin yhteistyötä perheverkostossa, jonka tavoitteeksi tämä vaikuttavan mallin löytyminen myös nostettiin. Ehkäisevän päihdetyön koordinaattorin osuutena on ollut toimia asiantuntijana ja esitellä erilaisia vaihtoehtoja sekä mahdollisia toimintamalleja. Näistä Valomerkki- ja Omin Jaloin -mallit jalkautettiin käytäntöön syksyllä 2016.

Paikallisen alkoholipolitiikan (PAKKA) -toiminnan puitteissa on tehty yhteistyötä niin AVI:n kuin THL:n kanssa ja kehitetty pienemmälle kunnalle sopivampaa Pakka -toimintamallia. Yhtenä osana PAKKA toimintaa teetettiin ”Sastamalan päihdetilanne” -kysely kaupungin nettisivuilla. Kyselyyn vastasi 95 ihmistä ja tuloksista kerrottiin mm paikallislehdessä. Kyselyssä nousi esiin huoli kaupunkikuvasta, jossa humalajuominen näkyy, huoli läheisistä sekä huoli nuorten tilanteesta. Huoli keskustan kaupunkikuvasta välitettiin keskustan kehittämisen hankkeen tietoisuuteen. Nuorten ehkäisevän päihdetyön kokonaisuuden suunnittelu olikin jo käynnistynyt ennen kyselyn aloittamista.

Pakka -toiminnan mukainen yhteistyö elinkeinoelämän kanssa ei valtuustokaudella käynnistynyt yrityksestä huolimatta.

Kuluvan kauden työn näkyvyys kuntalaisille on konkretisoitunut perhepalveluverkoston kanssa yhteistyössä tehtynä Roti -mallina. Tehty työ näkyy nuorille luotuna riskiehkäisyn malleina eli varhaisena puuttumisena sekä yhteistyön lisääntymisenä nuorten kanssa tehtävässä työssä. Yhteistyössä Ehytin kanssa on järjestetty ”miten puhua kannabiksesta” –koulutus sekä valtuustokauden alussa pidettiin koulutusta yhteistyössä Lasinen lapsuus-hankkeen kanssa vanhempien päihteiden käyttöön

puuttumisesta lasten kanssa työskenteleville. Ehkäisevän päihdetyön osana on monialaisesti osallistuttu ehkäisevän päihdetyön viikkoon vuosittain marraskuussa, jolloin tehtiin erilaisia testejä ja jaettiin päihdetietoutta niin kunnan työntekijöille kuin kuntalaisillekin.

Ehkäisevän päihdetyön koordinaatiota tehdään päätyön ohessa, joten kuluneella kaudella on voitu keskittyä vain yhden kokonaisuuden läpivientiin sekä uuden lain tuomien tavoitteiden hahmottamiseen. Tilastojen seuraamiseen ei ole jäänyt resursseja ja jatkossa tulisikin miettiä ne keskeiset luvut, joita olisi hyödyllistä seurata.

Liikuntapalvelut / va liikuntapäällikkö Jari Aho

Kunnan tulee luoda edellytyksiä kuntalaisten liikunnalle kehittämällä paikallista ja alueellista yhteistyötä sekä terveyttä edistävää liikuntaa, tukemalla kansalaistoimintaa, tarjoamalla liikuntapaikkoja sekä järjestämällä liikuntaa ottaen huomioon myös erityisryhmät (liikuntalaki 1.6.2015/390 <http://bit.ly/2kXjpS4>).

Sastamalan kaupungille laadittiin kokonaisvaltainen terveystuokuntaohjelma vuonna 2011, jonka pohjana käytettiin Sastamalan kaupungin terveystuokunnan kyselytuokimusta. Ohjelman tavoitteena on ollut työikäisten, ikäihmisten sekä lasten ja nuorten terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen sekä kansansairauksien ennaltaehkäisy. Terveyden ja hyvinvoinnin kannalta säännöllinen liikunta on tärkeää harrastaa kaikissa elämänvaiheissa ja koko väestössä. Lapsena ja nuorena liikunta tukee kasvua, aikuisena liikunta ehkäisee erilaisia sairauksia, ikääntyvillä liikunta auttaa säilyttämään toimintakykyä ja ikäihmisillä liikunta turvaa itsenäistä selviytymistä.

Liikunnalla on positiivinen vaikutus lasten ja nuorten terveyteen; liikuntataitojen kehittymisen ohella merkitystä on painonhallinnan, minäkuvan, sosiaalisten taitojen ja vuorovaikutuksen kehittymiselle. Liikunnan avulla voidaan ehkäistä ylipainon, 2-tyyppin diabeteksen, sydän- ja verisuonitautien, tuki- ja liikuntaelinsairauksien sekä osteoporoosin syntymistä.

Terveystuokuntaohjelmassa asetetut tavoitteet ovat toteutuneet hienosti. Ohjattu toiminta on viime vuosien aikana monikertaistunut, tarjonta on monipuolistunut, kaikki ikäluokat on otettu ohjelmassa huomioon, yhteistyö on laajentunut ja parantunut, liikuntaolosuhteita on kehitetty monipuolisesti koko kaupungin alueella, tiedottaminen on parantunut sekä kuntalaisten osallistuminen ja sitoutuminen järjestettyihin liikuntatoimintoihin, -tapahtumiin ja -tilaisuuksiin on noussut huomattavasti. Näillä toimenpiteillä olemme yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa parantaneet kaupunkilaisten terveyttä, hyvinvointia ja osallisuutta.

Lapset ja nuoret

Lasten ja nuorten liikunnan edistämisessä tärkeässä asemassa on varhainen puuttuminen liikkumattomuuteen ja ylipainoon. Terveyden kannalta liian vähän liikkuvat lapset ja nuoret on saatava liikunnan pariin mahdollisimman aikaisessa vaiheessa. Sastamalassa kouluissa käynnistettiin Lasten ja nuorten liikunnan kehittämisohjelma (v. 2013-2015) ja mukaan saatiin kaikki Sastamalan perusopetuksen koulut. Tavoitteena oli ja on edelleen saada passiiviset koululaiset liikkumaan ja samalla herättää kipinä liikuntaharrastamista kohtaan sekä aktiivisen toiminnan juurruttaminen ja edelleen kehittäminen kouluiissa.

Liikuntapalvelut ja koulut ovat yhdessä hankkineet kouluille lasten ja nuorten käyttöön monipuolisia liikuntavälineitä ja tarvikkeita. Liikuntapalvelut on tukenut ja edistänyt lasten, nuorten sekä perheiden

omatoimista liikkumista kunnostamalla ja ylläpitämällä olemassa olevia liikuntapaikkoja sekä lähiliikuntapaikkoja. Lisäksi koulujen ja päiväkotien pihoja sekä alueita on kehitetty liikkumista suosivaksi. Tavoitteena on ollut luoda lapsille liikuntaan houkutteleva ympäristö, poistaa liikuntaan liittyvät esteet ja opettaa turvalliseen liikkumiseen eri ympäristöissä. Lähiliikuntapaikkojen ja koulupihojen kehittämisen lisäksi liikuntapalvelut on tarjonnut kaikilla alakouluilla maksutonta liikuntakerhotoimintaa yhteistyössä perusopetuksen kanssa. Toiminnan tavoitteena oli ja on tarjota edelleen matalan kynnyksen ohjattua toimintaa, jossa otetaan huomioon jokainen liikkuja yksilönä.

Liikuntapalvelut on ollut mukana edistämässä lasten ja nuorten liikunnallista vapaa-aikaa olemalla mukana eri prosessien ja järjestöjen järjestämissä tapahtumissa ja tilaisuuksissa. Lapsiperheiden liikuntamahdollisuuksia on edistetty organisoimalla yhteistyössä liikuntatoimen ja yhdistyksien kanssa liikunnallisia puuhapäiviä.

Lasten ja nuorten liikuntatoiminnasta ja -tarjonnasta on tiedotettu koulujen, nettisivujen, facebook:n sekä Sastamalan liikuntatarjottimen kautta. Yhteistoimintaa paikallisten urheiluseurojen kanssa on kehitetty ja tavoitteena on ollut saada liikkeelle ne lapset ja nuoret, jotka eivät liiku terveytensä kannalta riittävästi. Harrastetoiminnassa on pyritty välttämään kilpailullisuutta.

Lasten ja nuorten soveltavaa liikuntatarjontaa on lisätty huomattavasti; koulujen kanssa on yhteistyössä järjestetty säännöllistä ohjattua toimintaa sekä liikunnallisia teemapäiviä. Näiden lisäksi soveltavan liikunnan uintitoimintaa on lisätty määrällisesti yhteistyössä perusopetuksen kanssa. Taulukossa 1. esitetty Liikkuva koulu –hankkeen toteutuneita ja edelleen toimivia hyviä käytänteitä.

Taulukko 1. (Liikkuva koulu, hyvät käytänteet, Sastamala 2013 – 2015)

TOIMENPIDE	TOTEUTUS	ARVIOINTI
Koulupäivien aktivointi ja yhteistyö kolmannen sektorin kanssa	Suurin yksittäinen muutos hankkeen ansiosta on ollut kolmen alakoulun (Suodenniemi, Toukola ja Illo) koulupäivän rakenteellinen muutos (Illon koulu lakkautettu 2015). Kerhotoiminnat järjestetään keskellä koulupäivää ja näin ollen jokaisella lapsella on mahdollisuus osallistua kerhotoimintoihin. Mukana kerhotoiminoissa on myös paikallisia järjestöjä (4H, SPR, SRK, urheiluseurat).	Toimintaan tarvitaan vahvaa yhteistyötä kaupungin palveluiden (liikuntapalvelut / perusopetus) ja kolmannen sektorin kesken. Jokaisena arkipäivänä järjestetty kerhotoiminta keskellä koulupäivää osallistaa lapsia ja nuoria harrastustoimintaan.
Liikunnalliset kerhotoiminnat ja välituntitoiminta	Välituntitoiminnan aktivointi sekä ala- että yläkouluilla. Jokaisella hankekoululla on järjestetty Välikärrikoulutus yhteistyössä liikunnan aluejärjestön kanssa. Alakouluilla järjestetään maksuttomia liikuntakerhoja tunti-ohjaajien ja kaupungin vaki- tuisten liikunnanohjaajien ohjauksessa.	Välitunneilla tapahtuvan ohjattun toiminnan (5.-6. lk:n oppilaat ohjaavat leikkejä nuoremmille oppilaille) aktiivisuuteen ja jatkumoon tarvitaan aikuisen tukea ja koordinoitua apua. Joillakin kouluilla toiminta on juurtunut hyvin koulun omaan toimintakulttuuriin. Liikunnalliset kerhotoiminnat ovat juurtuneet alakoulujen toimintakulttuuriin hyvin.

<p>Liikunnalliset tempaukset ja liikuntapaikkojen kehittäminen</p>	<p>Koulut järjestävät aktiivisesti omia liikuntatempauksia (Unicef-kävely, kävelevä koulu-bussi, Suodenniemen seikkailukisat jne) sekä haastekampanjoita (kävelykampanja, taukoliikuntakampanja). Koulujen pihoja on kunnostettu lähiliikuntapaikoiksi (monitoimiareenat ja tekonurmi, frisbeegolf ratoja) ja lisäksi oppilaita innostetaan välituntiliikuntaan uusien välineiden sekä Polar -aktiivisuusmittareiden avulla.</p>	<p>Virikkeelliset liikuntapaikat houkuttelevat aktiiviseen välituntiliikuntaan, sekä myös vapaa-ajan liikuntaan. Erilaiset haastekampanjat ovat olleet suosittuja koulujen kesken ja samalla kannustaneet koulujen omiin liikunnallisiin tapahtumiin.</p>
<p>Soveltavan liikunnan kehittäminen</p>	<p>Lasten ja nuorten soveltavassa liikunnassa on tehty kehitystyö 2014-2015, jolloin erityislasten koulu-uunteja on lisätty kahdesta käyntikerrasta kymmeneen kertaan. Tämän lisäksi liikuntapalvelut on yhteistyössä kolmannen sektorin kanssa järjestänyt liikunnallisia teemapäiviä kaupungin pienryhmäoppilaille ja tarjonnut maksuttomia liikunnanohjauksia erityislapsille kaupungin liikuntapaikoissa.</p>	<p>Soveltavan liikunnan kehittäminen on näkynyt liikunnallisen kerhotoiminnan osallistumismäärän lisääntymisellä. Tämän lisäksi kolmannen sektorin toiminnassa on otettu huomioon vahvemmin myös erilaiset liikkujat. Yhteistyö perusopetuksen ja liikuntapalveluiden välillä on vahvistunut.</p>

Työikäiset ja ikäihmiset

Työikäisten, ikäihmisten sekä soveltavan liikunnan tarjontaa on lisätty ja monipuolistettu viime vuosien aikana voimakkaasti: kuntosali-, liikuntasali-, vesiliikunta-, pelikerho-, kävely-/ sauvakävely-, vertaisliikunta- ja voimisteluryhmät. Lisäksi kuntalaisille on järjestetty monipuolisia liikuntatapahtumia ja kuntokampanjoita (hiihto, uinti, pyöräily ja kävely). Liikuntapalvelut on yhteistyössä Sotesin kanssa järjestänyt Ikäihmisten Vertaisohjaaja ohjaaja –koulutusta ja tällä hetkellä koulutettuja vertaisohjaajia on jo lähes kolmekymmentä. Vertaisohjaajat ovat toimineet ansiokkaasti eläkeläisten liikuntaryhmien ohjaajina. Eläkeläisillä on ollut mahdollisuus kuntosalien maksuttomaan käyttöön omatoimisesti tai ryhmässä ja tämä on lisännyt eläkeläisten kuntosalien käyttöä huomattavasti.

Liikuntaneuvolatoimintaa kehitettiin edelleen vuonna 2016 laajentamalla neuvolatoimintaan. Liikuntaneuvolatoiminnan kohderyhmänä on ollut pääasiassa työikäiset ja ikäihmiset. Palvelu on viety lähelle asiakasta eri terveysasemille. Ohjeistuksen ja neuvonnan lisäksi asiakkaille on järjestetty kuntosalitutumisia sekä henkilökohtaisesti että isommille ryhmille. Yhteistyö neuvolan henkilökunnan kanssa on tiivistynyt ja liikuntaneuvolaa on toteutettu Elämäntapamuutosryhmille eri terveysasemilla. Liikuntaneuvolatoimintaa on toteutettu myös eri yhdistysten teemailloissa. Toiminta on edistänyt varhaista puuttumista liikkumattomuuteen. Liikuntalähetteen käyttöönotto ja liikuntaneuvolatoiminta on edellyttänyt toimivaa palveluketjua ja kokonaisvaltaista asennemuutosta koko palveluketjussa. Palveluketjussa asiantuntijoiden käytön ja yhteistyön tulee olla saumatonta. Tavoitteena on ollut, että asiakkaat ottavat liikunnan pysyväksi toimintamuodoksi arkielämässä. Liikuntaneuvola on pikku hiljaa opittu hyödyntämään myös nuorten ja lapsiperheiden osalta. Tähän on tarvittu poikkihallinnollista yhteistyötä kouluterveydenhuollon ja liikuntapalveluiden kesken.

Työikäisten ohjatun liikuntatoiminnan monipuolistuminen sekä määrän lisääntyminen on parantanut palvelun laatua, tarjontaa ja saatavuutta koko kaupungin alueella. Toimenpiteiden avulla on parannettu työikäisten liikuntaharrastamisen mahdollisuuksia ja samalla on panostettu hyvinvoinnin lisäämiseen.

Liikuntapaikkojen kunnossapitoon on myös entisestään panostettu rakentamalla uusia liikuntapaikkoja sekä uusittu välineistöä liikuntapaikoille (mm. kuntosalit).

Liikuntapalvelut on panostanut myös kaupungin henkilöstöliikunnan kehittämiseen yhteistyössä henkilöstöhallinnon ja Sotesin kanssa. Liikuntaohjelman tavoitteena on henkilöstön liikunnan lisääminen ja hyvinvoinnin edistäminen sekä työssäjaksamisen parantaminen. Ensimmäinen toimintakausi (v. 2016) on takana ja henkilöstö osallistuminen järjestettyihin liikuntatoimintoihin ja -tapahtumiin on ollut hyvällä tasolla.

Sastamalan kaupunki tarjoaa monipuoliset puitteet liikunnan harrastamiselle. Liikuntapalveluiden ylläpitämiä liikuntapaikkoja on yhteensä 129 (v. 2015) ja liikuntapaikat mahdollistavat monien eri lajien harrastamisen Sastamalan kaupungin alueella. Liikuntapalvelut osallistuu liikuntapaikkojen hallintoihin sekä yllä- ja kunnossapitoon joko kokonaisuudessaan tai osittain. Kunnossa olevat ja helposti saavutettavat liikuntapaikat parantavat mahdollisuutta liikunnan harrastamiseen.

Yhteenvetona voi todeta, että liikuntapalvelut on toteuttanut laaja-alaista terveystoimintaa toimintakaudella. Tavoitteena on ollut ohjatun toiminnan lisääminen, olosuhteiden parantaminen ja monipuolistaminen, liikuntatarjonnan lisääminen, liikuntaneuvolatoiminnan kehittäminen, koululiikuntatoiminnan kehittäminen (Liikkuva koulu), yhteistyön kehittäminen ja lisääminen eri prosessien ja muiden toimijoiden kanssa (kolmas sektori), liikunnasta ja terveydestä tiedottaminen, liikunta- ja terveysluentojen järjestäminen sekä liikuntatapahtumien ja kampanjoiden lisääminen.

Terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen on ollut tavoitteena ja nämä tavoitteet on saavutettu laaja-alaisen sekä monipuolisen yhteistyön ansiosta. Toiminnat ja käytänteet ovat juurtuneet tavoitteiden mukaisesti normaali toimintaan ja palvelutarjontaan. Palvelut ovat monipuolistuneet huomattavasti viime vuosien aikana ja palvelutaso on myös samalla noussut.

[Terveystoiminta Sastamala](#)
[TEA viisari liikunta Sastamala](#)

Ravitsemus / ravitsemusterapeutti Ildikó Piispanen

Terveellisen ravitsemuksen edistämistä ohjasivat Sastamalassa

- Sastamalan seudun (Punkalaidun ja Sastamala) vuonna 2014 valmistunut [ravitsemussuunnitelma](#), jonka päivittämisestä ja toimeenpanosta vastaa monialainen ohjausryhmä
- Valtion ravitsemusneuvottelukunnan eri kohderyhmille suunnatut [ravitsemussuosittukset](#).

Tavoitteena oli lisätä tietoisuutta terveyttä edistävästä ruokailutottumuksista sekä taata mahdollisuus terveelliseen arkiruokailuun jokaisessa ikäryhmässä. Tavoitteiden toteutuminen kohderyhmittäin on kuvattu alla.

Kaikissa ikäryhmissä oli mahdollisuus hyödyntää ravitsemusterapeutin yksilöohjausta lääkärin tai hoitajan läheteellä. Vuosina 2013–2014 ravitsemusterapeutin vastaanottopäiviä oli noin 2–3 päivää

kuukaudessa. Vuosina 2015–2016 vastaanottojen määrä kasvoi noin 2 päivään viikossa. Vastaanotot kattoivat kaikki ikäryhmät Sastamalassa ja Punkalaitumella. Lisäksi työterveyshuollon (Akaasia) kautta sai läheteellä ravitsemusterapeutin yksilöohjausta vuosina 2015–2016.

Alle kouluikäisten lasten ja lapsiperheiden ravitsemus

Perusterveydenhuollon eri palveluissa kiinnitettiin huomiota syömispulmiin ja lihavuuden tunnusmerkkeihin. Perheet ohjattiin asianmukaisen tuen piiriin, tarvittaessa ravitsemusterapeutin yksilöohjaukseen. Ruokakasvatus oli päivähoidossa osa varhaiskasvatussuunnitelmaa. Ohjausmateriaali oli neuvoloissa ja päivähoidossa ajan tasalla. Koko henkilöstöä koskeva 8 tunnin koulutustavoite toteutui täysin ainoastaan päivähoidossa, jossa henkilöstöä koulutettiin toteuttamaan Sapere-ruokakasvatusmenetelmää. Perhe- ja sosiaalipalveluissa huomioitiin vaikeaan elämäntilanteeseen joutuneiden perheiden tuen tarve myös ravitsemuksen osalta, mutta henkilöstöresurssit eivät riittäneet ennaltaehkäisevään työhön. Vaikeimmissa elämäntilanteissa olevat perheet saivat yksilöllistä ohjausta ravitsemusterapeutilta. Ruokapalveluissa huomioitiin ravitsemussuositukset, ruoan maistuvuus sekä erityisruokavaliot päiväkotii- ja kouluruokailussa. Moniammatillinen yhteistyö ja ryhmätoiminta olivat melko vähäisiä henkilöstöresurssien (mm. ravitsemusterapia) rajallisuuden vuoksi.

Oppilaiden ja opiskelijoiden ravitsemus

Ravitsemusopetus ja kouluruokailu eivät vielä kuuluneet opetussuunnitelmaan valtuustokaudella 2013–2016. Ravitsemus oli huomioitu kotitalousopetuksessa. Kouluruokailuun oli varattu aikaa vähintään 30 minuuttia, mutta osalla oppilaista ruokailu alkoi aikaisemmin kuin klo 10.30. Alakoulussa 100 % oppilaista osallistui kouluruokailuun. Vuoden 2013 kouluterveyskyselyyn vastanneista 8.-luokkalaisista 23 % ei oman kertomansa mukaan syönyt päivittäin kouluruokaa. Aikuinen söi oppilaiden kanssa ruokasalissa. Kouluruoka täytti pääosin ravitsemussuositukset, ja ruokapalvelut ja koulu tekivät yhteistyötä ruokalistasuunnittelun osalta. Malliateria oli esillä jaksoittain. Runsaasti rasvaa tai sokeria sisältäviä juomia ja välipaloja ei tavallisesti ollut kouluissa saatavilla. Mahdollisuus välipalaan oli vain osalla oppilaista. Ravitsemuksen vuoksi tukea tarvitsevat tunnistettiin koulu- ja opiskelijaterveydenhuollossa ja tarvittaessa oppilas/opiskelija pääsi ravitsemusterapeutin yksilöohjaukseen. Ikäryhmän ravitsemustottumuksia seurattiin moniammatillisesti.

Työikäisten ravitsemus

Terveydenhuollossa tunnistettiin ravitsemusohjausta tarvitsevat työikäiset ja ravitsemus huomioitiin osana työterveyshuoltoa. Työikäisille annettiin ravitsemussuositusten mukaista ohjausta ja kannustettiin omahoitoon. Tarvittaessa asiakas ohjattiin ravitsemusterapeutille yksilöohjaukseen. Työikäisille oli tarjolla terveydenhoitajan antamaa ryhmäohjausta. Kunnan työpaikoilla tarjottu ruoka täytti pääosin ravitsemussuositukset. Mahdollisuus rauhalliseen ruokataukoon ei toteutunut kaikkien työntekijöiden osalta.

Ikääntyneiden ravitsemus

Ikääntyneiden vajaaravitsemuksen riskiä ei välttämättä tunnistettu kaikkien osalta eivätkä kaikki saaneet ohjausta vajaaravitsemuksen ehkäisyyn ja hoitoon. Vajaaravitsemuksen riskiä ei seulottu koko ikäryhmässä systemaattisesti. Kotihoitopalveluissa otettiin toukokuussa 2016 käyttöön toimintakyvyn RAI-arviointijärjestelmä, jonka mittareihin sisältyvät painoindeksi ja virheravitsemuksen riskiä arvioiva MNA-lomake. RAI-arvioinnit tehdään kaikille säännöllisen kotihoidon asiakkaille. Ravitsemus huomioitiin osana perusterveydenhuollon eri palveluita ja ikääntyneillä oli tarvittaessa mahdollisuus ravitsemusterapeutin yksilöohjaukseen. Sairaalahoitossa yöpaaston pituus oli enintään 11

tuntia ja henkilökunta avusti tarvittaessa ruokailussa. Ravitsemus ja riittävä nesteensaanti huomioitiin kotihoidossa ja asiakkaille oli tarjolla laadukas ja edullinen ruokapalvelu. Asumispalveluiden asiakkaille oli tarjolla ravitsemussuositusten ja yksilöllisen tarpeen mukaista ruokaa, ja henkilökunta avusti ruokailussa. Ikääntyneiden ravitsemusta edistettiin myös päivätoiminnassa.

Vammaispalveluiden asiakkaiden ravitsemus

Asukkaiden miellyttävät ja kodinomaiset ruokahetket toteutuivat pääsääntöisesti; häiriötä saattoi tulla asukkaiden omasta meluamisesta tai ruoan pois sylkemisestä. Asukkaille tarjottiin ravitsemussuositusten mukaista ruokaa suositeltuina säännöllisinä ruoka-aikoina ja erityisruokavalioiden tarve huomioiden. Ravitsemusterapeutin palveluita hyödynnettiin yksittäistapauksissa. Monen asukkaan fyysinen aktiivisuus jää vähäiseksi ja ylipaino koettiin henkilökunnan keskuudessa keskeiseksi ongelmaksi. Painoa seurattiin säännöllisin punnituksin, ja ruoan annoskokoa mukautettiin tarvittaessa. Osa henkilökunnasta koki myös tarvetta lisäkoulutukselle kehitysvammaisen ravitsemusta koskien.

Elinkeinotoiminta / elinkeinojohtaja Ursula Lumme

Sastamalan seudun elinkeino-ohjelman 2014-2017 päätavoitteita ovat:

1. Kehityshakuisten yritysten tukeminen
2. Uuden yritystoiminnan aktivointi
3. Matkailun kehittäminen
4. Kaupunki- ja kuntakeskusten sekä tapahtumatoiminnan kehittäminen
5. Vetovoimatekijöiden markkinointi ja positiivisen kuntaimageon vahvistaminen
6. Aluekehityksen painopisteet: Biotalous ja hyvinvointipalvelut ja –teknologia

Toimivien yritysten neuvonta- ja kehittämispalveluja on järjestetty Sastamalan Seudun Yrityspalvelun toimesta vuoden 2016 loppuun asti ja Sastamalan kaupungin elinkeinopalveluiden toimesta vuoden 2017 alusta lähtien. Palveluita tuotetaan yrittäjille yhdessä yhteistyökumppanien kanssa, joihin kuuluvat mm. TE-yrityspalvelut, ELY-keskus, Tekes, Pirkanmaan Yrittäjät ja Finnvera.

Paikallisten yritysten kehitystoimintaa on edistetty valtuustokauden aikana erilaisilla hankkeilla, joista viimeisimpänä on toteutettu mikro- ja pk-yritysten osaamiseen ja innovointikykyyn keskittynyt Suunta-hanke. Sastamalaan on hankittu niin ikään TAMK:n korkeakouluasiamies, jonka tehtävänä on varmistaa riittävä koulutustarjonta ja kehittää yritysten ja TAMK:n välistä yhteistyötä. Tästä esimerkkinä on vuonna 2016 alkanut monimuotoinen koneinsinööri-koulutus Sastamalassa.

Sastamalassa järjestetään säännöllisesti yrittäjien aamukahvivilaisuuksia paikallisen verkostoitumisen tehostamiseksi. Tilaisuuksissa on ollut kutsuttuna mielenkiintoisia vierailevia puhujia.

Uuden yritystoiminnan aktivoimiseksi toteutettiin Yrityspalvelu-hanke, jossa on kehitetty ja toteutettu alkavien yrittäjien perustamis- ja neuvontapalvelua, järjestetty Minustako yrittäjä-tilaisuuksia sekä kokeiltu yrityshautomotoimintaa vuokraamalla väliaikaista yritystilaa siitä kiinnostuneille yrittäjille.

Yrityspalvelu-hankkeessa on luotu myös Sastamalaan oma yrittäjyyskasvatus-toimintatapa. Paikallisen yrittäjyyskasvatusyhteistyön ohjaamiseksi perustettiin Yrittäjyyskasvatus-foorumi, johon kutsuttiin edustajat SASKY:sta, paikallisista lukioista, yrittäjäjärjestöistä, 4H-yhdistyksistä,

nuorisovaltuustosta, kasvatusprosessista ja elinkeinopalveluista. Paikalliseen yrittäjyyskasvatukseen kuuluvat vuosittain järjestettävä Ideasta euroiksi –kurssi toisen asteen opiskelijoille, Kesätyötori, virtuaalinen TET-tori nuorille ja OPE-TET-toiminta opettajille.

Sastamalassa toimii omistajanvaihdospalvelu, jonka tavoitteena on löytää jatkajia luopuville yrittäjille. Myös Sastamalan yritystontteja ja liiketilojen markkinoidaan yrittäjille. Sastamala on osallistunut vuosittain Alihankintamessuille, jossa Sastamalan sijoittumismahdollisuuksia yrittäjille on tuotu esille.

Sastamalan kaupunki- ja aluekeskuksia on pyritty kehittämään yhdessä yritysten ja yrittäjyöhdistysten kanssa. Häijään ja Roismalan alueilla yritys- ja kauppatoiminta ovat kehittyneet voimakkaasti. Vammalan keskustan kauppiasyhteistyö on ollut aktiivista, jonka tuloksena on syntynyt kaksi kertaa vuodessa järjestettävä kaupallinen tapahtuma, Tyrwäyspäivät. Uutena kaupunkitapahtumana järjestettiin vuonna 2015 Sastamala-messut, jonka teemana oli asuminen ja rakentaminen. Sastamala-messut järjestetään jälleen kuluvana vuonna 2017.

Sastamalan kaupungille on luotu raikas, toisista erottuva markkinointi-ilme, joka näkyy esitteissä, internetissä ja lehdissä. Sastamalaa markkinoidaan uusille asukkaille, yrittäjille ja matkailijoille. Yrittäjien sijoittumispalveluiden tueksi on luotu sijoitusastamalaan.fi –sivusto ja matkailijoille sastamalanseudulle.fi –sivusto.

Aluekehityksen painopistealueiksi valittiin biotalous sekä hyvinvointipalvelut ja hyvinvointiteknologia. Bioenergian käyttöä lisättiin rakennuttamalla höyryputki biovoimalaitokselta teollisuuden käyttöön. Paikallinen esimerkki uudesta biotaloudesta on ollut biokomposiittiteknologian kehittäminen ja kaupallistaminen sastamalalaisessa kehitysyhtiössä.

Elinkeino-ohjelmaan kirjatut matkailun kehittämisen toimenpiteet vuosille 2014-2017/ va. matkailusihteeri Teresa Vidfelt

Toimenpide	Toteutus
Kehitetään matkailun yrittäjäverkostoa edelleen ja vahvistetaan alan toimijoiden yhteistyötä.	Yrittäjien kanssa on tehty yhteistyötä, järjestetty koulutusta erilaisten hankkeiden ja yhteistyöverkostojen kautta sekä pidetty paikallisia tapaamisia, esim. matkailuiltoja.
Messu- ja tapahtumatoimintaan panostaminen	Sastamalassa on merkittävä määrä pysyviä vuosittaisia tapahtumia ja vuonna 2015 järjestettiin ensimmäiset Sastamala-messut.
Herra Hakkaraisen taloa ja sen näyttelytoimintaa kehitetään edelleen lapsiperheiden kärkein matkailukohteena Mahdollisuuksien kartoittaminen matkailun laajempaan ympärivuotiseen toimintaan (esim. talvitarjonta, joulumatkailu)	Herra Hakkaraisen taloon on toteutettu hanke, jossa on selvitetty joulumaan rakentamista osana Hakkaraisen talon laajenemista. 2016 vuoden lopulla on käynnistynyt hanke Tatu ja Patu –elämyskohteen esiselvityksessä, jonka tarkoituksena on selvittää uuden elämyskohteen rakentamisen mahdollisuuksia. Tapahtumapuolella on myös huomioitu joulumatkailun mahdollisuudet, joista osa toimenpiteistä toteutuu 2017 vuodesta alkaen.

Vesistö- ja luontomatkailun mahdollisuuksien kartoittaminen ja kehittäminen	Vesistöjen parempaa hyödyntämistä on suunniteltu ja osin kokeiltukin. Kehittämistyö jatkuu edelleen.
Toimivan ja asiantuntevan matkailuneuvonnan tarjoaminen seudulla	Matkailuinfon palveluja on kokeiltu erilaisilla malleilla ja pysyvämpi malli alkaa vuoden 2017 keväällä.
Painetun seudullisen matkailuesitteen tuottaminen. Matkailun seutusivuston aktiivinen ylläpitäminen ja edelleen kehittäminen	Sastamalan matkailuesite tuotetaan joka vuosi, ja se ilmestyy tammikuussa. Nettisivuja ylläpidetään jatkuvasti ja kehitetään paremmin matkailijoita ja matkailun elinkeinoa palvelevaksi.
Matkailu- ja kulttuurituottajien yhteistyön kehittäminen tapahtumien synergiaetujen saamiseksi	Matkailu- ja kulttuurituottajien yhteistyötä tehdään pitkällä tähtäimellä ja yhteistyötä tiivistetään myös jatkossa.

Työllisyyspalvelut / työllisyyspalvelupäällikkö Tiina Leppäniemi

Pirkanmaan työttömien osuus työvoimasta oli 15,6% joulukuussa 2016, joka oli 0,8%- yksikköä vähemmän kuin edellisenä vuonna. Pirkanmaan työttömyysaste on yhä kuitenkin korkealla muuhun maahan verrattuna. Koko Suomen työttömyysaste oli (12/ 2016) 13,6%.

Sastamalan työvoiman määrä oli 11 127 henkilöä, joista työttömänä 1302 henkilöä (11,7%). Työttömien määrä on kuitenkin laskenut edellisestä vuodesta. Erityisesti rakenne- ja pitkäaikaistyöttömien määrä työttömien osuudesta on huolestuttava. Rakennetyöttömyys on laskenut vain hieman -6,7% (707 henkilöä) ja pitkäaikaistyöttömien määrä on edelleen ollut kasvussa +2,3 % (450henkilöä). Sastamalassa positiivinen muutos on tapahtunut alle 25- vuotiaiden työttömyydessä, jossa laskua on 26,3%. Yli 50- vuotiaiden määrässä ei ole tapahtunut merkittävää muutosta verrattuna vuoteen 2015.

Sastamalan kaupunki ja Punkalaitumen kunta hakeutuivat alueellisten työvoima- ja yrityspalvelujen kokeilualueeksi ja tulivat valituksi kokeiluun, jossa mukana Pirkanmaalta myös Tampere ja keskuseutu. Julkisten työvoima- ja yrityspalvelujen mukaisten palveluiden tuottamisvastuu siirtyy kokeilun mukaisesti kunnille 2017. Pirkanmaan kokeilualueen kohderyhmänä ovat Julkisen työvoima- ja yrityspalvelulain mukaiset työttömät työnhakijat, jotka eivät saa ansiosidonnaista päivärahaa.

Sastamala, Punkalaidun, Hämeenkyrö ja Huittinen käynnistivät elokuussa 2016 yhteistyössä Osallisuus ja työ- hankkeen, jota hallinnoi Sastamalan kaupunki. Hankkeen tavoitteena on edistää nuorten osallisuutta ja työllisyyttä. Hankerahoitus tulee maaseudun Leader kehittämisohjelmasta Joutsenreitti ry:n kautta.

Sastamalan kaupungin työllisyyspalvelut toteuttivat Ritajärven luonnonsuojelun kunnostustyöt alueelle tehdyn suunnitelman mukaisesti. Työllisyyspalvelujen aloitteesta Ritajärven luonnonsuojelun alueella järjestettiin myös hyvinvointiviikon tapahtuma.

Etsivä nuorisotyö

Sastamalan kaupunki ja Punkalaitumen kunta ovat yhteistyössä järjestäneet etsivää nuorisotyötä vuodesta 2011 alkaen. Etsivän nuorisotyön ohjausryhmänä toimii lakisääteinen nuorten palvelu- ja ohjausverkosto (Nupave). Etsivän nuorisotyön tehtävänä on tavoittaa palvelujen ulkopuolella olevat

nuoret ja ohjata heidät palvelujen piiriin sekä tuottaa tietoa nuorten elinolosuhteista. Vuoden 2016 aikana etsivää nuorisotyötä kokeiltiin myös toiminnallisina ryhmämenetelmin.

Etsivän nuorisotyön asiakkaina on ollut vuosittain noin 150-200 asiakasta. Palveluun ohjautuneista nuorista on suurin osa tullut toisen asteen oppilaitoksista tilanteissa, joissa opinnot ovat keskeytyneet tai olleet vaarassa keskeytyä.

Työttömien terveystarkastukset

Sastamalassa on tarjolla kaikille työttömille työnhakijoille maksuton terveystarkastus. Palveluun ohjataan asiakkaita systemaattisesti sosiaalitoimesta, te-palveluista, typ-palveluista ja kunnan työllisyyspalveluista / sosiaalisen kuntoutuksen yksiköstä. Työttömille järjestetään säännöllisesti myös terveydenedistämiseen liittyviä luentoja ryhmäpalveluna

Sosiaalinen kuntoutus

Sastamalan kaupunki järjestää sosiaalihuoltolain mukaista sosiaalista kuntoutusta tarjoten mahdollisuuden myös työtoimintaan. Työtoiminta sisältää varsinaisen työtoiminnan lisäksi myös ryhmäpalveluja, joissa käsitellään mm. arjenhallintaa, oman toiminta- ja työkyvyn ylläpitoa, taloudenhallintaa ja tuetaan osallistumista mielekkäisiin harrastuksiin

Monialainen työllistymistä edistävä palvelu (TYP)

Sastamalan kaupunki on tehnyt monialaiseen työllistymistä edistävään palveluun liittyvän sopimuksen Pirkanmaan Te -toimiston ja Kelan kanssa. Sastamala kuuluu Pirkanmaan läntiseen TYP-alueeseen. Sastamalan kaupungin työllisyyspalvelut ja sosiaali- ja terveydenhuolto (Sotesi) vastaa kunnan lakisääteisistä palveluista monialaisen työllistymistä edistävän palvelun osalta. Yhteistoimintasopimuksen mukaisesti Sastamala vastaa myös Punkalaitumelaisten palvelujen järjestämisestä. Kaupunki on osoittanut sosiaalityöntekijöiden, palveluohjaajien, TYP-johtajan, kuntoutuslääkärin ja terveydenhoitajan resurssit TYP-palvelujen tuottamiseen. Työllistymistä edistävä monialainen yhteispalvelu on suunnattu +300-päivää työmarkkinatukea saaneille, yli 25-vuotiaille vuoden työttömänä olleille ja alle 25-vuotiaille 6 kuukautta työttömänä olleille työttömille, jotka ovat monialaisen tuen tarpeessa. TYP-laki astui voimaan 1.1.2016.

Valmistautuminen alueellisiin työvoima- ja yrityspalveluiden kokeiluun aloitettiin vuonna 2016. Sastamalan kaupunki tuotti merkittävän määrän TYP-asiakas kohderyhmään kuuluville työttömille työnhakijoille julkisen työvoima- ja yrityspalvelulain mukaisista uravalmennuspalveluista. Uravalmennuspalvelut tuotettiin maksutta Pirkanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle (ELY / Pirkanmaan työvoimatoimistolle).

[Työllisyysohjelma](#)

Elämänlaatu / vs. kulttuurijohtaja Päivi Mäki-Kerttula

Kaikki elämänlaadun palvelut, kirjasto- ja tietopalvelut, kulttuuripalvelut, liikuntapalvelut, nuorisopalvelut, Sastamalan Opisto ja Sastamalan musiikkiopisto ovat ennaltaehkäisevää toimintaa ja edistävät kuntalaisten terveyttä, hyvinvointia ja paikkakunnalla viihtymistä. Elämänlaadun palvelut tavoittavat kaikki ikäryhmät kaupungin asukkaista ja palveluita on saatavissa koko kaupungin alueelta. Elämänlaadun palveluilla oli vuonna 2016 kaikkiaan lähes 900 000 kävijää, kun mukaan lasketaan sekä fyysiset käynnit että virtuaaliset käynnit.

Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopalvelut jakavat vuosi- ja kohdeavustuksia yhdistyksille ja toimijoille. Avustuspolitiikkaa on yhtenäistetty koko kaupungin osalta. Avustuksilla tuetaan kuntalaisten omaehtoista toimintaa ja yhteisöllisyyttä, mikä parantaa heidän hyvinvointiaan.

Elämänlaadun prosessit ovat kehittäneet toimintaansa erilaisilla hankkeilla mm. Kulttuurikuntouttajat –hanke Sastamalan Opistolla, Nuorten kirjastopalveluiden kehittämishanke, kirjaston kokoelmien kehittämishanke, liikuntapalveluiden hankkeina on ollut mm. terveystuokintaohjelma, lasten ja nuorten koululiikuntahanke, Voimaan Vanhuuteen –ohjelma, työikäisten liikuntaohjelma sekä liikuntaneuvolatoiminta.

Palveluiden saavutettavuuteen on kiinnitetty huomiota mm. kohdentamalla aukioloaikoja sekä lisäämällä sähköisiä palveluita mm. sähköinen ilmoittautuminen ja omatoimikirjasto Äetsään. Markkinointiin ja tiedottamiseen on kiinnitetty huomiota ja sitä on tehostettu. Siihen käytetään aktiivisesti myös sähköisiä välineitä kaikissa elämänlaadun palveluissa.

Yhteistyötä muiden toimijoiden kanssa on koko ajan tehty ja kehitetty. Kirjasto- ja tietopalvelut on yhdessä liikuntapalveluiden kanssa organisoinut liikuntavälineiden lainauksen sekä arjen apuvälineiden lainauksen yhdessä Sote-palveluiden kanssa. Kulttuuripalvelut ja opistot järjestävät tapahtumia ja näyttelyitä yhteistyössä kaupungin muiden toimijoiden sekä kolmannen sektorin kanssa.

Kirjasto- ja tietopalvelut tarjoaa kuntalaisille pääsyn tiedon ja viihtymisen lähteille. Kirjastoista saa lainata monipuolisesti aineistoa, joka auttaa oman fyysisen ja henkisen hyvinvoinnin edistämiseksi.

Sastamalan Opisto järjestää toimintaa koko kaupungin alueella vuosittain noin 23 500 tuntia ope-
tusta. Tutkimuksen mukaan kansalaisopistoihin sijoitettu euro tuottaa 3,4 – 5,6 euron hyödyt, joista osa tuloutuu yksilölle ja osa yhteiskunnalle

Sastamalan musiikkiopisto järjestää laajan oppimäärän mukaista musiikinopetusta sekä useita konsertteja vuoden aikana. Musiikkiopiston oppilaat esiintyvät monissa kaupungissa järjestettävissä tilaisuuksissa tarjoten musiikkiesityksiä kuntalaisten iloksi. Musiikin harrastaminen itse soittaen tai konserteissa käyden parantaa kuntalaisten elämänlaatua.

Maaseutupalvelut / maaseutujohtaja Katariina Pylsy

Maatalous- ja maaseutuhallinnon tarkoituksena on ruuan tuotannon, huoltovarmuuden ja elintarviketurvallisuuden varmistaminen sekä maaseudun elinvoimaisuuden ja elinkeinojen kilpailukyvyyn edistäminen rahoituksellisin keinoin ja valvonnan sekä tarkastusten avulla.

Tavoitteena on lisätä ihmisten hyvinvointia ja työllisyyttä sekä parantaa osallisuutta ja turvallisuutta. Perusmaatalous on edelleen Sastamalassa keskeinen maaseudun elinkeino ja sen vaikutus maaseutumaisemaan on erittäin merkittävä.

Sastamalan kaupungin Elävän maaseudun osaprosessi vastaa maaseudun ja kylien kehittämisestä sekä hallinnoi kansallisten ja EU -rahoitteisten viljelijätukien kuntatason tehtäviä Sastamalan ja Ikaalisten kaupunkien sekä Hämeenkyrön kunnan alueella. Elävä maaseutu toimii [lomituspalvelulain](#) (1231/1996) paikallisyksikkönä ja huolehtii [lomituspalveluasetuksen](#) 1333/1996 tehtävistä Hämeenkyrön ja Ruoveden kuntien sekä Ikaalisten, Nokian, Sastamalan, Virtain ja Ylöjärven kaupunkien

alueella. Vastaa kaupungin omistamien peltöjen vuokrauksesta sekä metsästysvuokrasopimuksista ja kaupungin metsäomaisuuden hoidosta ja puukaupoista, Elävä maaseutu vastaa yksityisteiden kunnossapito- ja perusparantamisavustusten sekä kyläavustusten haku- ja maksatusprosessista sekä Ritajärven luonnonsuojelualueen hoidosta ja kehittämisestä. Elävä maaseutu järjestää viljelijäkoulutuksia ja kylätilaisuuksia ja vastaa Sastamalan maaseutuohjelman tavoitteiden toimeenpanosta.

Sastamalan maaseutuohjelma laadittiin syyskuun 2013 ja huhtikuun 2014 välisenä aikana. Maaseutuohjelman laatimista silmällä pitäen järjestettiin 24 tilaisuutta, joihin osallistui yli 500 maaseudun tulevaisuudesta kiinnostunutta henkilöä. Joulukuussa 2013 järjestettiin Sastamalan nuorille maaseutuaiheinen kirjoituskilpailu, johon saatiin yli 50 kirjoitusta. Syys-lokakuussa 2013 suoritettiin Webropol -ohjelmalla maaseutukysely sekä Sastamalan kaupungin valtuutetuille että maaseudun toimijoille ja maaseudun yrittäjille ja asukkaille. Kyselyyn vastattiin innokkaasti ja suuren vastaajajoukon myötä kyselyn tuloksia voidaan pitää luotettavina.

Maaseutuelinkeinoviranomaiset hallinnoivat kansallisia ja EU -rahoitteisten viljelijätukien kuntatason tehtäviä ja tekevät päätökset 35 miljoonan euron tukimaksatuksista. Maaseutuviranomais toiminnassa toimii Sastamalan YTA-alueella lain edellyttämät 5 henkilöä. YTA-alueiden vähimmäiskoko on laissa määriteltä eli 800 tilaa. Sastamalan alueella, joka käsittää myös Hämeenkyrön kunnan ja Ikaalisten kaupungin on 1 218 tilaa ja peltoa 49 244 hehtaaria.

Elävän maaseudun järjestämien koulutus- ja kylätilaisuuksien lukumäärä:

2013	22 tilaisuutta
2014	49 tilaisuutta
2015	28 tilaisuutta
2016	24 tilaisuutta

Elävä maaseutu on rohkea sähköisen asioinnin edelläkävijä ja osaava uudistaja. Sähköisesti Sastamalassa jätettyjen tukilomakkeiden määrä:

2013	69,8 %
2014	69,0 %
2015	96,0 %
2016	98,5 %

Sastamalassa oli vuonna 2016 Suomen korkein sähköisten tukilomakkeiden palautusprosentti.

Maatalouslomituspalvelu toteutti vuosina 2014 ja 2016 asiakaspalvelukyselyn maatalouslomittajien osaamisesta ja hallintotehtävien toteutuksesta. Tulokset arvioitiin asteikolla 1-5 ja saatujen vastausten perusteella kehitetään paikallisyksikön toimintaa. Sastamalan paikallisyksikkö ylsi arvonsanaan 4. Maatalousyrittäjien eläkelaitos (Mela) suorittaa valtakunnallisen maatalouslomituspalveluja koskevan asiakastytyväisyystutkimuksen lomituspalveluille. Viime vuoden tuloksena maakunnallisesti Pirkanmaa (Sastamala ja Lempäälä) sijoittuivat toisella sijalle.

Maatalouslomittajien määrä:

2013	135
2014	128
2015	120
2016	109

Lomituspalveluilla on tärkeä maaseutua työllistävä vaikutus ja se lisää osaltaan haja-asutusalueen elinvoimaisuutta. Toiminnan vaikuttamisen ydin on karjatalousyrittäjien sosiaaliturvan toteutuminen ja heidän työurien pidentäminen.

Yksityistiet ovat maaseudun selkäranka. Maaseutulautakunta myöntää vuosittain yksityisteiden kunnossapitoavustuksia. Vuonna 2016 avustusta myönnettiin 379:lle tiekunnalle, yhteensä noin 400 000 euroa.

Metsä ja pelto-omaisuus. Kaupunki omistaa 2100 hehtaaria metsää ja 270 hehtaaria peltoa. Pellot on vuokrattu viiden vuoden vuokrasopimuksilla ja hyvässä kasvukunnossa olevia metsiä hoidetaan metsäsuunnitelman mukaisesti. Kaupungin metsäomaisuus pidetään tuottavana ja elinvoimaisena oikea-aikaisilla harvennus- ja päätehakuilla sekä taimikon hoidolla, metsäsuunnitelman mukaisesti luonnon monimuotoisuutta ylläpitäen. Metsäsuunnitelmasta on erotettu järvenrantametsiävyöhykkeitä ja saaria yhteensä 260 ha omaksi kokonaisuudeksi

Elävä maaseutu hallinnoi erilaisia hankkeita ja pyrkii edistämään kylien elinvoimaisuutta:

1. Sastamalan kyläasiamieshanke toimi Elävän maaseudun hallinnoimana vuodet 2012-2015. Hanke julkaisi syksyllä 2013 kylien kehittämissuunnitelman ja neljänkymmen kyläyhdistyksen kyläkortit sekä järjesti 25 maaseutu- ja kyläiltaa. Hanke järjesti seitsemän Sastamala Tutuksi -bussiretkeä kesällä 2014 yhteistyössä Sastamalan Oppaat ry:n ja kyläyhdistysten kanssa. Lisäksi hanke järjesti maaseutuyrittäjyysretken Pälkäneelle ja Kangasalle sekä maaseutukulttuuriretken Hämeenkyröön; retkien tarkoituksena oli luoda kontakteja kyseisten paikkakuntien maaseutuyrittäjiin ja muihin toimijoihin.

2. Vuonna 2016 aloittaneen Seudullisen kyläasiamieshankkeen kohdealueena on Huittisten, Hämeenkyrön, Punkalaitumen ja Sastamalan kuntien maaseutualueet. Hanke toteutetaan EU:n maaseuturahaston tuella. Hankkeen tavoitteet kohdistuvat etenkin kylätoiminnan ja maaseutuyrittäjyyden kehittämiseen. Läpileikkaavina teemoina hankkeessa ovat monipuolisen yhteistyön ja vuoropuhelun lisääminen sekä maaseudun markkinointi. EU -rahoitteisen Seudullisen kyläasiamieshankkeen toteutusaika on 1.7.2016 - 31.12.2018.

Ritajärven luonnonsuojelualue

Sastamalan kaupungin omistuksessa oleva, 4.3.2015 perustettu Ritajärven luonnonsuojelualue sisältää 127 hehtaaria luonnontilaista metsämaata ja 50 hehtaaria järviä. Ritajärven luonnonsuojelualue otti osaa vuonna 2016 ympäristöministeriön Suomen paras maisemahanketilpailuun ja sai kunniakirjan ansiokkaasta maisemahankkeesta. Pirkanmaan Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus myönsi 20.1.2017 Ritajärven luonnonsuojelualueelle Pirkanmaan ympäristöpalkinnon

Ympäristöterveydenhuolto ja ympäristönsuojelu sekä kestävä kehitys /

terveysvalvonnan johtaja Risto Ekonen

Ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelman mukaiset tarkastukset ovat toteutuneet lähes aina tavoitteen mukaisesti eli 90 %:sti. Tarkastusten toteuman ja käytännön tiedon perusteella voi sanoa, että yksilöön, väestöön ja elinympäristöön kohdistuva terveyden edistäminen sekä sairauksien ja tapaturmien ehkäisy on saatu kohtuudella hoidettua.

Ympäristönsuojelun toimesta on luontoa ja muuta ympäristöä suojelemalla, hoitamalla ja kehittämällä turvattu kunnan asukkaille terveellinen, viihtyisä ja virikkeitä antava elinympäristö. Merkittävimpiin toimintoihin on vaikutettu ympäristölupamenettelyn avulla ja muutoin valvonnallisilla toimenpiteillä.

Valtakunnalliset ohjelmat:

[Ympäristöterveydenhuollon yhteinen valtakunnallinen valvontaohjelma vuosille 2015 - 2019](#)
[Valtioneuvoston selonteko kestävän kehityksen globaalista toimintaohjelmasta Agenda 2030](#)

[CO2 -raportti](#)

Paikalliset ohjelmat: [Ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelma 2015 - 2019](#)

Eläinlääkintähuolto

Eläinlääkintähuolto on osa ennaltaehkäisevää kansanterveystyötä. Eläinlääkintähuoltolain (765/2009) mukaan lakia sovelletaan kuntien järjestämiin eläinlääkäripalveluihin sekä eläimistä saatavien elintarvikkeiden alkutuotannon terveydelliseen valvontaan, muuhun elintarvikkeiden turvallisuuden valvontaan, eläintenpidon terveydelliseen valvontaan, eläintautien vastustamiseen.

Eläinlääkintähuollon resurssit ovat hyvät ja päivystysrinki on toiminut paria poikkeusta lukuun ottamatta sataprosenttisesti. Paikalliset ohjelmat: [Eläinlääkintähuollon ohjelma \(EHO\) 2015 - 2019](#)

LAPSET, NUORET JA LAPSIPERHEET

Varhaiskasvatus / vt varhaiskasvatuksen päällikkö Sari Vällilä

Varhaiskasvatus on järjestänyt päivähoitopaikan/varhaiskasvatuspaikan kaikille lain säätämässä ajassa koko valtuustokauden ajan. Kunnallisen varhaiskasvatuksen piirissä oli 31.12.2016 880 lasta. Kahtena viimeisenä vuotena päivähoidon kysyntä on hieman kasvanut ja vastaavasti kotihoidontuen ja yksityisen hoidon tuen käyttäjien määrä vähentynyt. Sastamalassa toimi valtuustokauden aikana 2 yksityistä päiväkotia, joista toinen lopetti toimintansa yllättäen 2014 kesällä. International Early Education Centerin englanninkielinen päiväkotitoimii edelleen. Yksityisiä perhepäivähoitajia on ollut valtuustokaudella noin 5.

Sastamalassa näkyy huolestuttava valtakunnallinen trendi ikäluokkien pienentymisestä. Lapsia on syntynyt vähemmän kuin aiempina vuosina. Vuodesta 2013 alkaen syntyneiden ikäluokat pienenevät säännönmukaisesti: 2013 227 lasta, 2014 235 lasta, 2015 213 lasta ja vuonna 2016 enää 205

lasta. Muun muassa laadukkailla varhaiskasvatustaluuilla voidaan vaikuttaa uusien kuntalaisten saamiseen kaupunkiin.

1.8.2015 tuli voimaan uuden varhaiskasvatustaluuin ensimmäinen osa. Maan hallituksen esityksestä lakia muutettiin 1.8.2016. Kaupunginvaltuuston päätöksellä lapsiryhmien kokoa ei suurennettu lakimuutoksen mukaisesti (1:8), vaan henkilöstön ja lasten suhdeluvut säilyivät ennallaan (1:4 ja 1:7). Sastamalassakin otettiin kuitenkin käyttöön 20 tunnin varhaiskasvatustaluu oikeus kaikille lapsille. Kotona olevien huoltajien lapsilla on oikeus 20h varhaiskasvatukseen ja perustelluista syistä laajennettuun oikeuteen. Laajennettua oikeutta on haettu syksyn 2016 aikana eri perusteilla 31 lapselle.

Esiopetus siirtyi valtuustokauden aikana 1.8.2015 kokonaan varhaiskasvatukseen piiriin. Koulujen yhteydessä toimii 10 esiopetusryhmää ja päiväkodeissa 4 esiopetusryhmää. Esiopetukseen osallistuu vuosittain lähes koko ikäluokka, vain 1-2% ei osallistu kaupungin järjestämään esiopetukseen, vaan huoltajat vastaavat esiopetuksen tavoitteiden toteutumisesta. (esim. yksityinen päivähoito, kotiopeutus ulkomailla) Kaupungin strategian mukaisesti yhtenäisen kasvun ja opinpolun varmistaminen tehdään yhteistyössä perusopetuksen ja muun perhepalveluverkoston kanssa. Esikoululaisten osalta syksyllä 2014 tuli muutoksia oppilashuoltolain myötä. Yksilöllisen oppilashuolto työn rinnalle tuli yksikkökohtainen hyvinvointia laajemmin kehittävä ja suunnitteleva oppilashuoltoryhmä, joka tekee monialaista yhteistyötä.

Varhaiskasvatuksessa tehdään vuosittain asiakaskysely perheille. Viimeisin on tehty koskien vuotta 2016. Kyselyn tulosten pohjalta valitaan jokaisessa päivähoitoyksikössä kehittämiskohteet.

Koko valtuustokauden ajan varhaiskasvatuksessa on ollut teemana perheitten hyvinvoinnin tukeminen. Liikunta- ja ravitsemuskasvatus on ollut pääteema. 2014 syksyllä pidettiin alueelliset vanhempain- ja henkilöstönillat ravitsemuskasvatuksesta ja mukana oli Servi Oyn ravitsemusterapeutti. Keväällä 2015 oli koko henkilöstölle Sapere ravitsemuskasvatuskoulutus, jota alettiin toteuttaa soveltaen yhteistyössä Servin kanssa. Lasten omaehtoista ja suunniteltua liikuntaa on pyritty lisäämään tavoitteellisesti. Varhaiskasvatus on osallistunut Nuori Suomi liikuntatempauksiin ja järjestänyt eri yksiköissä ulkoilutapahtumia, joihin mukaan on otettu myös vanhemmat. 2015 syksyllä järjestettiin Valon kanssa kaikille avoin liikuntailta Sylvällä. Perheohjaajat ovat käyneet esittäytymässä alueellisissa vanhempainilloissa.

2016 aloitettiin yhteistyössä Sastamalan musiikkiopiston kanssa "eskari-muskari" kokeilu viidessä esikouluryhmässä. Kun musiikkileikkikoulu järjestetään esiopetus/päivähoitopäivän aikana, ei vanhempien tarvitse illalla lähteä viemään lasta musiikkileikkikouluun. Ryhmiin saatiin hyvin osallistujia.

Varhaiserityiskasvatuksen kehittämistyötä tehostettiin osana matalan kynnyksen toimintaa perhepalveluverkostossa syksyllä 2015. Varhaiserityiskasvatuksen toiminta suunnitelma laadittiin vuoden 2016 aikana. Varhaiskasvatukseen palkattiin kolmas kiertävä erityislastentarhanopettaja 1.8.2016. Varhaiskasvatuksen henkilöstö on osallistunut perhepalveluverkoston verkostoiltpäiviin sekä syksyisin järjestettyihin Nepsy luentoihin. Kaksi kiertävää erityislastentarhanopettajaa on käynyt Nepsy-ohjaaja koulutuksen. Perhepäivähoitajille on pidetty oma iltaluento Nepsy asioista.

Monialaista yhteistyötä tehdään koko perhepalveluverkoston toimijoiden kanssa. Erityisesti neuvola ja perusopetus ovat keskeisiä yhteistyö kumppaneita. Mm. varhaiskasvatussuunnitelma käy laajenemassa terveystarkastuksessa 4vuotis neuvolassa lapsen mukana. Nivelvaihe yhteistyö esiopetuksesta perusopetukseen on tärkeä.

Keskeiset asiakirjat ja säädökset valtuustokaudella:

[Sastamalan Varhaiskasvatussuunnitelma päivitys2013 - 2014](#)

[Kestävä kehitys 2014 Sastamalan varhaiskasvatus](#)

[Varhaiskasvatuksen laatukäsikirja 2014 Sastamala](#)

[Sastamalan esiopetussuunnitelma 1.8.2015](#)

[Varhaiskasvatustilasto 580/1.8.2015](#)

[Sastamalan varhaiskasvatussuunnitelma 1.8.2017 \(työn alla syksy 2016 alk.\)](#)

Sastamalan varhaiskasvatuksen toimintasuunnitelma valmistumassa tilinpäätökseen 2016

[Varhaiskasvatuksen asiakasmaksulaki 1.3.2017](#)

[Tiedote varhaiskasvatuksen asiakasmaksuista 1.3.2017 –](#)

Perusopetus / opetuskoordinaattori Kati Heikkilä

Sastamalan perusopetuksen opetussuunnitelma 2016: <https://peda.net/sastamala/ops-2016/ol22>

Punkalaitumen ja Sastamalan alueen hyvinvointi- ja turvallisuussuunnitelma valtuustokaudelle 2013 – 2016

Keskeiset indikaattorit

Kouluterveyskysely

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) kouluterveyskysely tehdään joka toinen vuosi. Se on tehty 8. ja 9.luokkalaisille sekä lukion 1. ja 2. vuosiluokkien oppilaille. Keväästä 2017 lähtien se tehdään myös 4. ja 5.luokkalaisille. Kouluterveyskyselystä ei THL:stä johtuvien teknisten syiden vuoksi saatu tuloksia Sastamalan osalta vuodelta 2015. Vuonna 2016 kyselyä ei tehty, joten viimeisimmät tulokset kyselystä on käytössä vuodelta 2013. Tämän vuoksi nykytilan arviointi tilastotietoon perustuen on vaikeaa.

Vuoden 2013 kouluterveyskyselyn tuloksia voidaan verrata vuoden 2011 tuloksiin. Yhteenvetona tuloksista voidaan sanoa seuraavaa:

Elinolot

Nuorten elinoloihin liittyen vanhempien tupakointi vähentyi edellisiin tuloksiin verrattuna. Vanhempien työttömyys vähentyi vuodesta 2011 vuoteen 2013, mutta silti vuonna 2013 30% nuorista eli perheissä, joista vähintään toinen vanhempi oli ollut vuoden aikana työttömänä. Vanhemmat olivat aiempaa paremmin tietoisia nuorten viikonloppuiltojen viettopaikoista. Keskusteluvaikeudet vanhempien kanssa vähentyivät. 60% perheistä ei syönyt yhteistä ateriaa iltapäivällä tai illalla. Yhteinen ruokailu on Sastamalassa harvinaisempaa verrattuna koko maahan tai Pirkanmaahan. Nuorten läheiset ystävyyden yleistyivät. Fyysisen uhan kokeminen vähentyi. Toistuvia rikkeitä (töhrerykset, omaisuuden vahingoittaminen, varastaminen, pahoinpitely) teki vuoden 2013 aikana 20% nuorista.

Kouluolot

Koulun fyysisissä työoloissa koki puutteita 61%. Ongelmia kouluntyöilmapiirissä koki 26% nuorista. Työmäärän koulussa koki liian suureksi 36% ja vaikeuksia opiskelussa koki 31% nuorista. Koulukiusaamista koki 8% nuorista. Koulussa kuulluksi tuleminen yleistyi edellisiin tuloksiin verrattuna. Myös tietoisuus vaikuttaa koulun asioihin yleistyi ollen Sastamalassa parempaa kuin koko maassa tai Pirkanmaalla. Sastamalassa onkin pitkään ja systemaattisesti luotu rakenteita ja toimintamalleja lasten ja nuorten osallistamiselle ja vaikuttamismahdollisuuksille.

Koettu terveys

Vuoteen 2011 verrattuna vuoden 2013 tulosten pohjalta nuorten kokemassa terveydessä näyttäisi olevan hieman heikentymistä. Pientä lisääntymistä oli niiden oppilaiden määrässä, jotka kokivat terveytensä keskinkertaiseksi tai huonoksi tai joilla oli päivittäin vähintään kaksi oiretta. Väsymyksen määrä väheni hieman. Niska- ja hartiakivut sekä päänsärky sen sijaan yleistyivät. Kohtalaista tai vaikeaa ahdistuneisuutta koki 12 % nuorista. Se on Sastamalassa hieman yleisempää kuin Pirkanmaalla tai koko maassa. Painoindexin mukaan ylipainoisia oli 2013 vuonna peräti 21% nuorista. Se on yleisempää kuin koko maassa tai Pirkanmaalla. Nousua on myös vuodesta 2011 hieman.

Terveystottumukset

Koululounaan syöminen päivittäin väheni vuodesta 2011 vuoteen 2013. 23% nuorista ei syönyt lounasta koulussa päivittäin. Kouluruokailua on kehitetty yhteistyössä Sastamalan Ruoka- ja Puhtauspalvelut Oy Servin kanssa ja sen vetämänä. Kouluruokalojen viihtyisyyttä on parannettu sisustamalla ja kohentamalla yleisilmettä. Oppilasedustajat osallistuvat ruokalistan suunnitteluun. Parannuksista huolimatta kouluruokailuun osallistumattomien määrä on edelleen huolestuttava.

55% nuorista harjasi hampaansa harvemmin kuin kahdesti päivässä. Tulos pysyi samana kuin edellisinä vuosina. 36% nuorista harrasti korkeintaan 1h hengästyttävää liikuntaa viikossa. Ruutu-aika lisääntyi. Alle 8h arkisin nukkui 33% nuorista. 17% nuorista tupakoi päivittäin. Tämä oli yleisempää Sastamalassa kuin koko maassa tai Pirkanmaalla. Humalajuominen väheni hieman, mutta oli silti Sastamalassa yleisempää kuin Pirkanmaalla tai koko maassa. 16% nuorista kertoi olevansa humalassa vähintään kerran kuukaudessa. Huumekokeilut olivat Sastamalassa yleisempiä kuin koko maassa tai Pirkanmaalla ja lisäksi ne ovat yleistyneet joka mittauskerralla vuodesta 2005 lähtien. 12% nuorista on kokeillut laittomia huumeita ainakin kerran.

Oppilashuolto

Kouluterveyshoitajalle pääsyn koki vaikeaksi 20% oppilaista. 42% koki vaikeaksi päästä koululääkärin vastaanotolle. Kuraattorille ja koulupsykologille pääsyn kokeminen vaikeaksi vähentyi. Silti Sastamalassa kuraattorille pääsy koetaan huomattavasti vaikeammaksi kuin koko maassa tai Pirkanmaalla. Avun saaminen vaikeuksiin kokonaisuutena kuitenkin yleistyi.

Tulosten tulkinnassa on siis huomioitava, että viimeiset tulokset on saatu vuodelta 2013. Seuraavan kerran tuloksia kyselystä saadaan vuoden 2017 osalta. Keskeisinä haasteita näiden tulosten mukaan näyttäytyvät erityisesti koetun terveyden osalta niska-, hartiaseudun säröt, päänsärky ja masentuneisuus. Huolestuttavaa on myös nuorten yleistynyt ylipaino, tupakointi, alkoholinkäyttö sekä huumekokeilujen yleistyminen.

Alkoholinkäytön vähentämiseksi Sastamalassa on käynnistetty syksyllä 2016 perhepalveluverkoston yhteistyönä päihdemalli ROTI (Valomerkki sekä Omin jaloin-mallit). Työntekijöitä on koulutettu

puuttumiseen eri aloilta sekä on luotu toimintamalli päihdekeskustelujen ja yksilövalmennusten toteuttamiseen.

Kouluissa panostetaan terveiden elämäntapojen tukemiseen kaikessa koulutyössä. Lisäksi tehdään ehkäisevää päihdetyötä mm. terveystiedon opetuksessa sekä yhteistyössä nuorisopalvelujen ja muiden yhteistyötahojen kanssa. Myös kouluterveydenhuollossa panostetaan terveiden elämäntapojen tukemiseen.

Hyvinvointiprofiili:

Hyvinvointiprofiili toteutetaan ala- ja yläkoulujen oppilaille joka lukuvuosi. Viimeksi kysely on toteutettu lukuvuosina 2013-14, 2014-15 ja 2015-16. Asteikko kyselyssä on alakoululaisilla 1 = eri mieltä – 3 = samaa mieltä ja yläkoululaisille 1-5.

Alakoulun osalta tuloksista vuosilta 2013-2015 voidaan yhteenvetona oppilaiden vastauksista todeta seuraavaa:

Alakoulun oppilaiden kokemukset koulusta ja omasta hyvinvoinnistaan ovat hyvin positiivisia. Pääosin työrauhaan ja oppiaineisiin ollaan tyytyväisiä. Oppilaat kokevat, että heillä on ystäviä ja että he viihtyvät hyvin yhdessä. Oppilaat huolehtivat hyvin tehtävistään. Oppilaat kokevat myös, että vanhemmat kannustavat hyvin kouluasioissa ja että koulussa heidän työtään pidetään tärkeänä. Suuri osa alakoulun oppilaista ei ole kokenut alakuloisuutta (3 = ei lainkaan ka. 2,65 /2,66/ 2,7). Tuloksissa ei ole vuosittain tapahtunut isoja muutoksia.

Yläkoulun osalta yhteenvetona tuloksista (asteikko 1= täysin eri mieltä – 5 = täysin samaa mieltä) voidaan sanoa, että työrauhan koetaan olevan kohtalainen, ryhmissä työskentely sujuu kohtalaisesti. Suurella osalla oppilaista on hyviä ystäviä koulussa (ka. 4,57/ 4,42/ 4,4). Opettajien tasapuolisen kohtelun kokemus on pysynyt lähes samalla tasolla (ka. 3,48 /3,46 /3,46). Kiusaamista ei ole kokenut ka. 4,55/ 4,5 /4,58. Vanhempien koetaan arvostavan koulutyötä hyvin ja koulussa työtä koetaan arvostettavan kohtalaisesti. Omassa koulutyön arvostamisessa on pientä laskua. Oppilaat kokevat pystyvänsä seuraamaan opetusta melko hyvin sekä saavat mielestään melko hyvin apua tarvittaessa. Enemmistö ei ole kokenut alakuloisuutta (5 = ei lainkaan ka. 3,88 /3,94 /3,76).

Yläkoulun kyselyn perusteella huomiota täytyy edelleen kiinnittää työrauhaan, ryhmätyöskentelyyn ja koulutyön arvostamiseen liittyen. Näihin seikkoihin on pyritty osaltaan vastaamaan uudella opetussuunnitelmalla esimerkiksi työtapoja ja oppisisältöjä muuttamalla.

Asiakaskysely vanhemmille:

Huoltajien Wilma-kysely teetetään joka toinen vuosi. Kyselyt on teetetty viimeksi lukuvuosina 2013-14 ja 2015-16. Asteikko on 1 = ei lainkaan tyytyväinen – 5 = erittäin tyytyväinen.

Yhteenvetona kyselyistä voidaan todeta, että huoltajat ovat hyvin tyytyväisiä lastensa turvallisuudesta huolehtimiseen kouluilla (ka. 3,9 /3,9). Myös työrauha oppitunneilla koetaan melko hyväksi (ka. 3,6 / 3,6). Kouluviihtyvyys koettiin hyväksi (ka. 3,9 / 4). Tiedonkulku on parantunut ja vanhempainiltoihin ollaan melko tyytyväisiä (ka. 3,7 / 3,9), samoin opetusmateriaaleihin ja -välineisiin. Opetushenkilöstön ammattitaitoon ollaan hyvin tyytyväisiä (ka. 3,9 / 4). Tarvittavaan tukeen oltiin myös tyytyväisiä (ka. 3,8 /3,8). Kiusaamistilanteiden ehkäisemiseen ja niihin puuttumiseen oltiin melko tyytyväisiä (ka. 3, 5 /3,6). Kerhojen toteuttamiseen oltiin melko tyytyväisiä (ka. 3,3 /3,2).

Huoltajakyselyiden perusteella huoltajat vaikuttavat hyvin tyytyväisiltä perusopetukseen. Ongelmana huoltajien kyselyissä on vastaajien määrä. Vastaajien määrä jää vuosittain alhaiseksi ja vaikuttaa osaltaan tuloksiin.

Tavoitteiden ja toimenpiteiden toteutuminen

Hyvinvointi- ja turvallisuussuunnitelman 2013-2016 toimenpiteiden toteutuminen perusopetuksen osalta:

Osallisuuden, vaikuttamisen ja yhteisöllisyyden vahvistaminen:

Kuulemis- ja keskustelutilaisuuksien järjestäminen – Kouluissa järjestetään säännöllisesti vanhempainiltoja, joissa huoltajilla on mahdollisuus keskustella opetuksesta ja koulunkäynnistä. Huoltajien toiveita kuullaan ja huomioidaan koulujen toimintaan liittyvässä päätöksenteossa

Nuorisovaltuuston kuuleminen päätöksen teossa – Nuorisovaltuuston edustajat ovat osallistuneet kasvatus- ja opetuslautakunnan kokouksiin. Nuorisovaltuuston edustajat osallistuvat myös erilaisiin työryhmiin aktiivisesti (esim. oppilas- ja opiskelijahuollon ohjausryhmä).

Elämänlaadun ja hallinnan tukeminen sekä terveyden ja toimintakyvyn ylläpito:

Varhainen vaikuttaminen, oikea-aikainen tuki – Henkilöstöä on koulutettu varhaiseen tuen tarpeen havaitsemiseen. Tuen järjestämisen ja moniammatillisen yhteistyön toimintamalleja on kehitetty ja kehitetään edelleen. Oppilaan tuki pyritään järjestämään ensi sijaisesti lähikoulussa ja yleisopetuksen ryhmässä, tarvittaessa pienryhmäopetuksena.

Vanhemmuuden tukeminen – Perhepalveluverkoston toimintana on järjestetty muun muassa ensitietoluentoja neuropsykiatrisesti oireilevien lasten vanhemmille. Vanhemmuuden tukeminen osana kasvatuskumppanuutta on perusopetuksen kodin ja koulun välistä yhteistyötä. Vanhemmuuden tukemiseen tarvitaan kuitenkin jatkossa systemaattisempaa toimintamallia.

Kulttuuria kaikille, kulttuurin hyvinvointivaikutusten vahvistaminen – Kulttuuri liittyy olennaisena osana perusopetuksen kasvatus- ja opetustyöhön (opetus, juhlat, teemat, vierailut, esitykset). Perusopetus tekee paljon yhteistyötä kulttuuripalveluiden kanssa.

Kotouttamistoiminnan kehittäminen – Perusopetukseen on perustettu valmistavan opetuksen ryhmiä. Vuonna 2016 ryhmiä oli Mouhijärven yhteiskoulussa, Marttilan ja Karkun kouluissa. Valmistavan ryhmän opetus on olennainen osa kotouttamistoimintaa.

Koulupäivän liikunnallistaminen – Koulut ovat osallistuneet Liikkuva-kouluhankkeeseen. Kouluilla on lisätty liikkumista koulupäiviin monipuolisesti. Pihaliikunta mahdollisuuksia on parannettu hankintojen myötä (esim. areenat ja pihatelineet). Perusopetus ja liikuntatoimi tekevät tiivistä yhteistyötä koulupäivän liikunnallistamiseksi. Uuden opetussuunnitelman myötä kiinnitetään huomiota myös työtapoihin ja toiminnallisuuteen.

Toimivat ja turvalliset koulukuljetuspalvelut – Koulutuskuljetuksen laatuun liittyen toimintamalleja ja yhteistyötä on selkiytetty yhteistyössä kuljetusryttäjien kanssa. Kuljetusta odottavalle oppilaalle on järjestettävä mahdollisuus ohjattuun toimintaan. (POL 32 § 4 mom.) Koulu vastaa tarvittavan valvonnan järjestämisestä kuljetusoppilaille. Koulukohtaisesti määritellään turvallinen odotuspaikka ja koulupihan liikennejärjestelyt.

Lasten ja nuorten elämänhallintataitojen edistäminen:

Sastamalan uudessa vuoden 2016 opetussuunnitelmassa korostetaan osaltaan laaja-alaisia osaamisalueita. Yksi osa-alue on itsestä huolehtiminen ja arjen taidot (mm. terveys, turvallisuus ja ihmissuhteet). Näitä taitoja opetellaan kaikkien vuosiluokkien oppiaineiden yhteydessä sekä osana monialaisia oppimiskokonaisuuksia.

Turvallisuuden edistäminen:

Turvallisuuskasvatus – Turvallisuuskasvatus on osa koulujen toimintaa ja opetusta liittyen muun muassa opetussuunnitelman laaja-alaisen osaamisen osa-alueisiin.

Kiva-koulutoiminta – Kiusaamisen ehkäisyä ja siihen puuttumista on toteutettu systemaattisesti kaikilla kouluilla, osittain Kiva-koulumallin mukaisesti tai sitä mukailleen. Myös Versovertaissovittelumalli otettu käyttöön osalla kouluista ja siitä on saatu positiivisia tuloksia kiusaamisen ehkäisyyn liittyen.

Henkilöstön osaamisen kehittäminen – Henkilöstölle on järjestetty koulutusta muun muassa ensiaputaitoihin liittyen.

Koulun terveydellisten olojen tarkastus ja työpaikkaselvitys tehdään kolmen vuoden välein (Terveydenhuoltolaki 16 §). Kouluilla huolehditaan säännöllisestä riskien ja vaarojen arvioinnista. Arvioinnissa hyödynnetään kouluterveyskyselyjen (THL) ja Hyvinvointiprofiilin tuloksia kouluympäristön osalta. Tarkastuksen tulokset kirjataan muistioon ja rehtori ja/tai koulunjohtaja seuraa yhteistyössä tarkastusryhmän kanssa sovittujen korjaus- ja muutostoimenpiteiden toteutumista. Valmius-, turvallisuus- ja pelastautumissuunnitelmat pidetään ajan tasalla. Pelastautumisharjoituksia on toteutettu vuosittain jokaisella koululla. Turvallisuuden edistämässä ja turvallisuutta vaarantavien tilanteiden ennaltaehkäisyssä noudatetaan turvallisuutta ohjaavaa lainsäädäntöä, eri oppiaineiden opetukseen laadittuja turvallisuusohjeita sekä muita paikallisia turvallisuutta koskevia linjauksia.

Opiskelun ja työn mahdollistaminen:

Turvallinen kasvun- ja opinpolku – Turvallisuuteen ja opinpolun nivelvaiheisiin on kiinnitetty erityistä huomiota. Tiedonsiirron ja moniammatillisen yhteistyön kehittäminen on jatkuvaa.

Ajanmukaiset opiskeluvälineet ja -tilat – On tehty tieto- ja viestintätekniikan laite- ja ohjelmistohankintoja, jotta voidaan turvata opetussuunnitelman mukaiset opiskeluvälineet ja oppimisympäristöt. Henkilöstöä koulutettu laitteiston opetuskäyttöön. Opiskelu- ja työtapoja on kehitetty uuden opetussuunnitelman vaatimusten mukaisesti.

Uuden opetussuunnitelman ydinsisältöjä.

Oppilashuollon palvelut:

Oppilashuollon palveluissa ei ole tapahtunut merkittävää parannusta valtuustokaudella. Koulun sosiaalityöntekijöiden (kaksi työntekijää/ 2398 perusopetuksen oppilasta ja 15 koulua) työpanoksesta jätettiin pois lastensuojelun työpanos kouluajalta. Näin työntekijät ovat koulujen työaikana kokonaan koulujen käytettävissä. Koulujen loma-aikoina he voivat työskennellä lastensuojelussa. Muutoksesta huolimatta yksiköitä ja oppilaita on liikaa suosituksiin ja tarpeeseen verrattuna.

Koulupsykologiresurssiin voitiin tehdä tilapäinen puolikkaan työntekijän lisäys johtuen toisen koulupsykologin työajanmuutoksista (50% työaika ja tilalle palkattiin 100 % työntekijä). Väliaikaisesti esi- ja perusopetuksessa on siis ollut 2,5 koulupsykologin resurssi käytössä. Edelleen koulupsykologipalveluiden osalta ongelma kuitenkin on sama kuin koulun sosiaalityön osalta, liikaa yksiköitä ja oppilaita/koulupsykologi suhteessa suosituksiin ja tarpeeseen. Oppilaita esi- ja perusopetuksessa on 2398 perusopetuksen oppilasta, 259 esioppilasta ja 19 yksikköä (15 koulua ja 4 päiväkotien esiopetusyksikköä). Resurssien riittämättömyys näkyy muodostuvina jonoina, tukikäyntien harventumisena ja yhteistyön vaikeutumisena. Koulupsykologien oppilaskohtaisille tukikäynneille olisi paljon suurempi tarve kuin mihin tällä hetkellä pystytään vastaamaan. Koulupsykologit eivät myöskään pysty säännöllisesti osallistumaan koulujen oppilashuoltoryhmiin. Myös ryhmämuotoiselle toiminnalle (esim. sosiaalisten taitojen, tarkkaavuuden tukemisen tai tunnetaitojen ryhmät) olisi suurempi tarve kuin sitä nyt on mahdollisuus järjestää.

Lukiokoulutus / rehtori Anni Virnes

Lukiokoulutuksessa kehitetään tapoja tukea itsenäistyvän nuoren elämänhallintaa ja vastuunottokykyä. Toimintatapojen kehittämisessä otetaan huomioon yhteistyö huoltajien sekä kunnan muiden nuorten hyvinvointia, terveyttä ja turvallisuutta edistävien viranomaisten ja toimijoiden kanssa. Turvallisuuden ja hyvinvoinnin edistäminen on osa oppilaitoksen toimintakulttuuria ja se otetaan huomioon kaikessa oppilaitoksen toiminnassa. Lukiokoulutuksen opiskeluhuollon palvelujen avulla tuetaan nuorten hyvinvointia, terveyttä ja opiskelukykyä. Tarkoituksena on tukea oppimista sekä tunnistaa, lieventää ja ehkäistä mahdollisimman varhain oppimisen esteitä, oppimisvaikeuksia ja opiskeluun liittyviä muita ongelmia. Opiskelijoiden osallisuutta oman kouluyhteisönsä edistämisessä tuetaan.

Syksyllä 2014 voimaan tulleen oppilas- ja opiskelijahuoltolain mukaisesti lukiokoulutuksella on edustus kuntakohtaisessa oppilas- ja opiskelijahuollon ohjausryhmässä. Lukiolla toimii myös 2-3 kertaa lukukaudessa kokoontuva koulukohtainen opiskeluhoitoryhmä (KOR), jonka tehtävänä on kehittää koko kouluyhteisön hyvinvointia. Lisäksi koolle kutsutaan aina tarvittaessa moniammatillinen opiskeluhoitoryhmä (MAR) yksittäisen opiskelijan hyvinvoinnin ja opintojen edistymisen tukemiseksi. Myös kouluterveydenhoitaja on tavoitettavissa lukiolla kolmena päivänä viikossa. Terveystarkastajan ja koulupsykologin vastaanotolle voi tarvittaessa mennä myös ilman ajanvarausta. Sekä terveydenhoitaja että koulupsykologi osallistuvat koulukohtaisen opiskeluhoitoryhmän ja tarvittaessa myös yksilökohtaisen opiskeluhoitotyön MAR-kokouksiin. Terveystarkastaja suorittaa terveystarkastukset lukionsa aloittaville. Koululääkäri suorittaa terveystarkastukset lukion toisen vuoden tytöille ja pojille suoritetaan kutsuntatarkastukset toisen vuoden keväällä. Opiskelijat voivat kuitenkin myös aina tarvittaessa ottaa yhteyttä terveydenhoitajan kautta koululääkäriin terveyteen liittyvissä ongelmissa.

Kouluruokailua on kehitetty yhteistyössä Sastamalan Ruoka- ja Siivouspalvelut Oy Servin kanssa. Lukion ruokalan viihtyisyyttä parannettiin syksyllä 2016 sisustamalla ja kohottamalla yleisilmettä. Opiskelijaedustajat osallistuvat ruokalistan suunnitteluun ja opiskelijoille tarjotaan mahdollisuus toiveruokapäivään kerran lukuvuodessa.

Valtakunnallinen kouluterveyskysely toteutettiin vuonna 2015. Valitettavasti sähköisessä vastaamisjärjestelmässä ilmeni teknisiä ongelmia eikä Sastamalan lukiokoulutuksen tuloksia voitu käyttää. Seuraavan kerran valtakunnallinen kouluterveyskysely toteutetaan keväällä 2017.

Lukiokoulutuksen toimintaa ohjanneet asiakirjat ja suunnitelmat:

Uusi [opiskelijahuoltolaki](#) astui voimaan 1.1.2014. Tämän pohjalta valmisteltiin Opetushallituksen ohjeiden mukaisesti muutos opetussuunnitelman opiskeluhuoltopalveluja koskevaan osaan, joka hyväksyttiin kasvatus- ja opetuslautakunnan kokouksessa elokuussa 2014.

Kansalliset ja paikalliset [lukiokoulutuksen opetussuunnitelmat](#)

Sastamalan seudun hyvinvointi- ja turvallisuussuunnitelma

Lukiokoulutuksen perehdyttämis- ja turvallisuuskansio (koulukohtainen, jakelu henkilöstölle vain lukion sisäiseen käyttöön)

Valtuustokaudella 2013-2016 painopistealueet hyvinvoinnin edistämiseen liittyen olivat seuraavat:

Tavoite: Henkilöstön työhyvinvoinnin kehittäminen.

Ennaltaehkäisevän työnohjauksen ryhmä kokoontui lv. 12-13 työterveyshuollon toteuttamana ja siihen osallistui 6 opettajaa. Lukuvuonna 13-14 työnohjausta tarjottiin pienten lukioiden opetushenkilöstölle mutta työnohjauksella ei ollut kysyntää eikä ryhmä käynnistynyt. Lisäksi kaikissa lukioissa laadittiin perehdyttämiskansio ja nimettiin perehdyttämisestä vastaava henkilö. Työyhteisötyötä jatkettiin vuosina 2015 ja 2016 yhteistyössä työterveyshuollon kanssa. Työpaikkaselvitys toteutettiin syyskuudella 2015 ja sen pohjalta muokattiin vuoden 2016 aikana työyhteisön pelisäännöt.

Tavoite: Lukiokoulutuspalvelujen laadun varmistaminen

INKA-asiakaspalauttejärjestelmä käyttöön otettiin syksyllä 2012. Sähköiset palautteet kerätään lukuvuosittain lukion aloittavilta ja lukion päättäviltä, koko opiskelijakunnalta sekä huoltajilta. Kehitettävää valtuustokauden tulosten mukaan löytyi opiskelijahuollon palveluissa ja ryhmänohjauksessa. Kiitosta tuli hyvästä ja oppimiseen innostavasta ilmapiiristä.

Tavoite: Nuorten osallisuuden kehittäminen.

Kaikissa Sastamalan lukiossa toimi oppilaskunta ja oppilaskunnan hallitus kokoontui säännöllisesti. Oppilaskunnat järjestivät kouluvuoden aikana virkistystempauksia sekä osallistuivat kevään 2013 aihekokonaisuuspäivän toteuttamiseen. Opiskelijoilla on edustus opettajainkokouksissa sekä lukiossa toimivissa tiimeissä.

Tavoite: Opiskelijahuollon palvelujen saatavuuden parantaminen

Opiskeluhuollon käsikirja valmistui 2014. Käsikirja on saatavilla lukiomme kotisivuilla ja siinä kuvataan Sastamalan tarjoamat opiskeluhuollon palvelut.

Lukiokoulutuksen koulupsykologipalvelu saatiin lakisääteiselle tasolle vuonna 2015. Sastamalan (1 pvä/vko), Saskyn (3 pvä/vko) ja Punkalaitumen (1 pvä/vko) yhteinen toisen asteen koulupsykologi aloitti virassaan 1.1.2015.

Kevään 2015 palautekyselyssä opiskelijat ilmaisivat huolensa koulukuraattoripalvelun puuttumisesta.

Tavoite: Muutoksessa tukeminen

Sastamalan lukiokoulutus keskitettiin Vammalan lukioon 1.8.2016 lähtien. Lukuvuosina 2014-2016 toteutettiin lukiokoulutuksen Muutos 2016-ohjelma. Työterveys tarjosi keskustelutukea tarvitseville. Työpsykologi piti pienryhmäluentoja muutoksen kohtaamisesta. Lisäksi toimivat henkilöstö- ja opiskelijatyöryhmät. Työryhmät kokoontuivat kevätkaudella 2015 1-2 kertaa ja syyskaudella 2 kertaa. Opiskelijoille järjestettiin ryhmäytymispäivä elokuussa 2015 ja 2016. Opiskelijoiden siirtymistä yhteen lukioon tuettiin opiskelijatyöryhmän toiminnalla ja yksilöllisellä opintojen ohjauksella. Opiskelijoille järjestettiin stressinhallintapäivä elokuussa 2016.

Lapsiperheiden sosiaalityö / lapsiperheiden sosiaalityön päällikkö Natalia Kettunen

Lapsiperheiden sosiaalityön valtuustokauden 2013-2016 keskeisenä teemana on ollut ennaltaehkäisevien perhepalveluiden lisääminen tarkoituksena vähentää viimesijaisia lastensuojelutoimenpiteitä ja kalliita sijaishuollon kustannuksia. Linjaus legitimoitiin valtakunnallisesti, kun sosiaalihuoltolain muutoksen myötä 1.4.2015 osa ennen vain lastensuojelulain perusteella saatavista palveluista siirtyi myös sosiaalihuoltolain perusteella myönnettäviksi. Jo ennen sosiaalihuoltolain muutosta palvelun myöntämiskriteerit täyttävien perheiden oli mahdollista saada Sotesin perhepalveluilta lapsiperheiden kotipalvelua (palveluseteli), ja ennaltaehkäisevää perhetyötä kolmen perheohjaajan toimesta. Sosiaalihuoltolain muutoksen myötä keskeisimmät lapsiperheiden uudet ennaltaehkäisevät sosiaalipalvelut ovat olleet tukiperhe- ja tukihenkilöpalvelut myös muille, kuin lastensuojeluasiakkaille, sekä sosiaalihuoltolain perusteella järjestettävät lapsiperheiden sosiaalityöntekijän palvelut. Lisäksi kunnan velvollisuudeksi tuli järjestää valvottuja tapaamisia ja valvottuja vaihtoja eroperheissä, kun ne on vahvistettu joko lastenvalvojan tai tuomioistuimen toimesta.

Ennaltaehkäisevien palveluiden tarjontaa on täydennetty yhteistyössä muiden lapsiperheiden palveluihin keskittyvien toimialojen kanssa yhteistyönä kehitettyjen työmallien muodossa, esimerkiksi mainittakoon nepsy-ryhmätoiminta, ja ennaltaehkäisevän päihdemallin strukturoiminen ja työmenetelmien käyttöönotto, sekä lastensuojelun ja seurakunnan välinen yhteistyö. Kaikki nämä toimenpiteet ajan myötä vähentävät painetta lastensuojelun viimesijaisissa toimenpiteissä, ja vuonna 2016 onkin näkyvissä laskua sekä lastensuojeluasioiden vireille tuloissa, että sijaishuollon kustannuksissa.

Lastensuojelussa palvelutarpeen arvioinnit (entiset lastensuojelutarpeen selvitykset) ovat vuodesta 2014 alkaen toteutuneet lakisääteisessä 3 kuukauden määräajassa lähes sata prosenttisesti, kun vuoden 2013 tilinpäätöksen mukaan vastaava luku on ollut vain 82 prosenttia. Tilannetta on parantanut työnjohdollisten järjestelyjen lisäksi lapsiperheiden sosiaalityöhön saatu määräaikainen sosiaaliohjaajan vakanssi.

Huostaanotetut 0-17 vuotiaat v.2013-2016

2013	2014	2015	2016
38	38	34	29

Sijaishuollon nettokustannukset €/vuosi 0-17 vuotiaat v.2013-2016

2013	2014	2015	2016
1 766 295	1 781 805	1 564 563	1 391 200

Sotesin perheneuvola on ollut aliresursoitu väestöpohjaan nähden koko valtuustokauden ajan. Vuonna 2016 käytössä on ollut puolikas ylimääräinen psykologin vakanssi. Jonotusajat ovat olleet erittäin pitkiä, pahimmillaan 10 kk ensiajan ja jatkoseurannan välillä, eikä perheneuvonnan ensiajan 3 kk hoitotakuussa ole täysin pysytty. Perheneuvolasta puuttuu psykiatrin palvelut, mikä näkyy maakunnan keskitasoon nähden korkeana erikoissairaanhoidon psykiatrian palveluiden käyttönä sekä lasten- että nuorten psykiatrian osalta.

Nuorisotyö / nuorisotyön päällikkö Kirsti Köykkä

Lähtökohtaisesti nuorisopalvelut järjestää kaiken toimintansa päihteettömänä ja huomioi nuorten hyvinvoinnin suunnitelmissaan ja toteutuksessaan.

Koulun ja nuorisotyön yhteistyö on vahvistunut koko valtuustokauden ajan. Nuorisotyöntekijät ovat olleet entistä useammin mukana koulun arjessa sekä tapahtumien järjestelyissä. Perinteisten 7. luokkalaisten ryhmäyttämisten lisäksi nuorisotyöntekijät ovat olleet tavoitettavissa koululla kerran kahdessa viikossa. Näin pyritään tavoittamaan yhä useampi nuori jolle nuorisotyön palveluista olisi etua tai hyötyä elämässään. Myös kutsukerhoja tai muunlaista räätälöityä toimintaa järjestetään esim. Luokan tai kouluryhmien ilmapiiriongelma- kiusaamis- tms. tilanteissa.

Vuoden 2015 aikana on otettu käyttöön kaikilla nuorisotiloilla Perhepalveluverkoston pilotoima ”kopin ottamisen” -toimenpidemalli. Mallin avulla pyritään varmistamaan, että nuori saa mahdollisimman varhaisessa vaiheessa apua mahdollisiin ongelmiinsa. Yhteistyöstä on sovittu tarvittavien tahojen kanssa. Tällainen yhteys oli uutta nuorisopalveluilla.

Toinen Perhepalveluverkoston tavoitteen mukainen toimintamalli oli Sastamalan vaikuttavan ja ehkäisevän päihdemalli Rotin pilotointi ja käyttöönotto syksyllä 2016. Mallin toteuttaminen tapahtuu matalan kynnyksen periaatteella moniammatillisena yhteistyönä. Päihdemallissa pyritään puuttumaan ja vaikuttamaan nuorten päihteiden käyttöön ehkäisevästi mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Mallin toteuttamisesta on saatu hyviä kokemuksia. Toteuttamisessa on mukana mm. perheohjaus, nuorisopalvelut, lastensuojelu, koulu- ja opiskelijaterveydenhuolto sekä lastensuojelu.

Molempien mallien käyttöönottoaminen on säännöllistänyt, selkeyttänyt ja helpottanut lasten ja nuorten kanssa toimivien tahojen yhteistyötä. Toimijatahojen kanssa aloitettiin pitämään säännöllisiä yhteistyökokouksia.

Päihde, terveys- ja arvokasvatusteemalla on järjestetty kaikille kaupungin 6. luokkalaisille omat opitunnit joka kevät. Järjestöjen ja seurakuntien kanssa järjestettiin 5. luokkalaisille Otamuksen seikkailupäivä missä käsitellään eri rasteilla myös hyvinvointiin liittyviä asioita ja nautitaan keväällä luonnosta. 2013 ja 2015 syksyllä järjestettiin samaan teemaan liittyvä päihde, terveys- ja arvokasvatus kokemusrata Camera Obscura yhteistyössä seurakunnan kanssa. Radalle ovat päässeet kaikki yläkoululaiset.

Nuorisopalveluiden perustyötä, avointen ovien toimintaa, järjestetään kaupungin kolmella alueella: pohjoisella nuorisotila Holvissa, läntisellä nuorisotalo Puuhalassa sekä eteläisellä alueella nuorisotalo Pilvessä. Vuoden 2014 syksyllä jouduttiin kolme nuorisotilaa sulkemaan. Keskustassa nuorisotalo Kolu homevaurion vuoksi, Kiikoisissa nuorisotila Nuorkkis ja Suodenniemen nuorisotila kävijöiden puuttumisen vuoksi. Korvaavaa toimintaa pyritään järjestämään muilla nuorisotiloilla. Kiikoisista käydään yläkoulua Äetsässä missä sijaitsee Puuhala ja Suodenniemeltä Mouhijärven yhteiskoulua missä sijaitsee Holvi ja keskustassa nuorisotila Pilvi sijaitsee aivan Sylvään yläkoulun läheisyydessä. Nuorisotilojen aukioloajat on keskitetty niin, että niihin voi saapua suoraan koulun jälkeen.

Nuorisotiloilla järjestetään paljon erilaisiin teemoihin liittyviä toimintoja ja tapahtumia. Teemat liittyvät mm. terveelliseen ravintoon, seurusteluun, seksiin, terveellisiin elämäntapoihin tai hyvinvointiin. Eri-tyinen hyvinvointiteemapäivä järjestettiin 2015 yläkouluille ja nuorisotiloille. Päivä sisälsi monipuolista ohjelmaa hyvinvoinnista.

Nuorisopalvelut järjestää myös erilaisia retkiä ja matkoja sekä päihteettömiä nuorisotapahtumia. Sosiaaliseen vahvistamiseen ja syrjäytymisen ehkäisyn teemaan liittyy myös esimerkiksi valtuustokauden jokaisena kesänä järjestettävät työleirit joihin 8-9-luokkalaiset nuoret ohjautuvat sosiaalityöntekijöiden ja koulujen opojen ohjaamana.

Tyytyväisyyttä palveluiden laatuun on tutkittu 2013 vuoden vapaa-aikakyselyllä ja nuorisotilakyselyillä 2013, 2014 ja 2015.

Nuoriso- ja liikuntapalveluiden vapaa-aikakyselyn tehtiin joulukuussa 2013. Kyselyllä kartoitettiin nuorten vapaa-ajan viettotapoja ja nuorten harrastusmahdollisuustoiveita. Kyselyllä selvitettiin myös nuorten terveyteen ja hyvinvointiin liittyviä asioita. Vastaajia oli 651 yläkoulun, lukion ja 2.asteen oppilaitoksen oppilaita ja opiskelijoita. Suurin osa vastaajista oli 13-15-vuotiaita. Kyselyn tuloksista nousi mm. seuraavia huomioitavia asioita jotka kuvaavat nuorten hyvinvointiin liittyviä asioita: joka kolmas nuori on mukana järjestötoiminnassa, 40 % nuorista nukkuu liian vähän, nuoret liikkuvat liian vähän suosituksiin nähden, yli joka kolmas vastaajista oli kokenut kiusaamista. Kyselyn perusteella on kiinnitetty nuoriso- ja liikuntapalveluissa näihin tuloksiin huomiota ja omalta osalta pyritty parantamaan palveluja vastaamaan näihin tarpeisiin.

Nuorisotilakyselyt on tehty vuosina 2013, 2014 ja 2016. Kyselyillä on arvioitu nuorisotilojen toimivuutta, aukioloaikoja, henkilökuntaa, nuorisotiloilla järjestettävää toimintaa, välineitä ja ilmapiiriä sekä mahdollisesti tiloissa toimivaa kerhotoimintaa. Numeraaliset kokonaisarviot ovat olleet 2013: 4,09, 2014: 4,08 ja 2016: 4,42 kun maksimimäärä on 5,0. Voidaan katsoa että avoimeen toimintaan ollaan hyvin tyytyväisiä.

Nuorisopalvelut on hallinnoinut monia hankkeita viime vuosina. Hyvän menestyksen sai täysin nuorten toteuttama nuorten elokuvahanke Leffa Rojekti vuonna 2015. Vuoden 2016 keväällä aloitettiin kaksi uutta hanketta: Meidän Leffa –hanke mikä toteutetaan yhteistyössä Punkalaitumen, Hämeenkyrön ja Huittisten kuntien kanssa. Myös siinä nuoret tekevät teemalla Mun Suomi lyhytelokuvia. Toinen hanke Oma Filmi –projekti aloitettiin Sastamalan omana hankkeena keväällä 2016 ja sen tarkoitus on järjestää keväällä 2017 ensimmäiset nuorten omatekemien filmien leffafestarit Sastamalassa.

Nuorisotiedottaminen on muuttunut entistä sähköisemmäksi, jotta tiedottaminen olisi reaaliaikaista ja tavoittaisi reuna-alueidenkin nuoret. Maaliskuussa 2015 käyttöön otettujen [Sastamalan nuoret](#) -nettisivujen lisäksi nuorisopalvelut on panostanut sosiaaliseen mediaan, jotta nuorten olisi entistä helpompi tavoittaa nuorisotyöntekijät. Nuorisopalvelut löytyvät Facebookista, Instagramista ja Twitteristä. Samoin ilmoittautumiset ja muita yhteydenottoja voidaan tehdä nyt sähköisesti. Nettisivuilta nuori löytää laajasti päivitettyä ajankohtaista tietoa useilta elämän alueilta mikä häntä koskettaa.

Lapset, varhaisnuoret ja lapsiperheet / perusterveydenhuolto / johtava hoitaja Anne Kantola

Äitiys- ja perhesuunnitteluneuvolassa laajat terveystarkastukset on toteutettu neuvola-asetuksen mukaisesti ja muut tarkastukset yksilöllisesti suositusten mukaisesti. Raskaudenaikaiset seulonnat toteutetaan asetusten mukaisesti. Ehkäisy- ja seksuaaliterveyspalvelut ovat osa äitiys- ja perhesuunnitteluneuvolaa, nuorten ehkäisy- ja seksuaaliterveyspalvelut voidaan hoitaa koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa. Vuoden 2016 aikana kehitettiin uusi perhevalmennusmalli neuvolaan vastamaan tämänhetkiseen tarpeeseen. Uusi perhevalmennusmalli käynnistyy alkuvuodesta 2017.

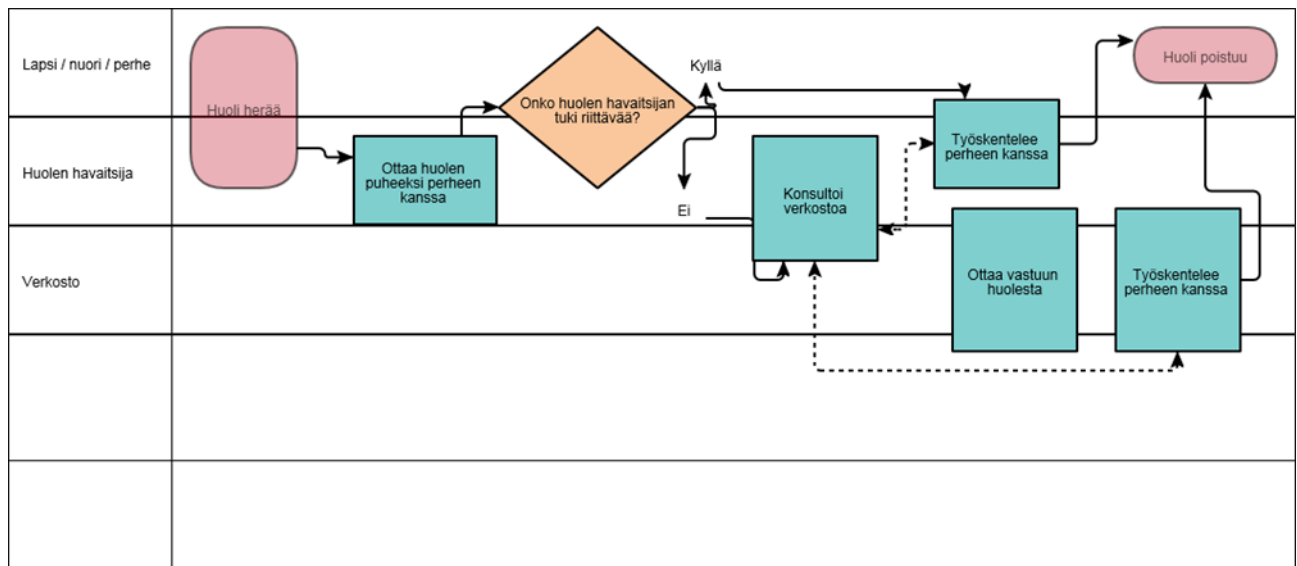
Lastenneuvolassa laajat terveystarkastukset 4kk:n, 18 kk:n ja 4 v:n iässä on toteutettu neuvola-asetuksen mukaisesti ja muut määräaikaistarkastukset neuvola-asetuksen mukaisesti ja tarvittaessa yksilöllisesti. Neuvoloiden käytössä on lasten erikoislääkäri. Palveluita tarjotaan matalalla kynnyksellä, huolen herätessä ohjataan perhe tarvittaessa eteenpäin terveyden- tai sosiaalihuollon palveluihin. Neuvoloissa annetaan moniammatillista perhevalmennusta. Neuvolat toimivat yhteistyössä varhaiskasvatuksen kanssa. Vuoden 2016 aikana kehitettiin yhteistyössä lastenneuvolan terveydenhoitajien ja neuvolan perheohjaajien kanssa kaksi-vuotiaiden vanhemmille suunnattu kasvatuksellinen ryhmä. Ryhmätoiminta käynnistyy kevään 2017 aikana.

Koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa laajat terveystarkastukset 1 lk:lla, 5 lk:lla ja 8 lk:lla on toteutettu neuvola-asetuksen mukaisesti sekä määräaikaistarkastukset joka vuosiluokalla. Viidennen luokan laajaan terveystarkastukseen terveydenhoitaja ja lääkäri saivat käyttöönsä opettajien tekemät fyysisen toimintakyvyn mittaukset eli MOVE-tulokset. Vuoden 2017 aikana nämä laajenevat kaikkiin lajoihin terveystarkastuksiin. Lasten erikoislääkäri on kouluterveydenhuollon käytössä tarvittaessa. Palveluita tarjotaan matalalla kynnyksellä, huolen herätessä ohjataan perhe tarvittaessa eteenpäin terveyden- tai sosiaalihuollon palveluihin. Henkiseen hyvinvointiin kiinnitetään erityistä huomiota ja matalalla kynnyksellä ohjataan perusterveydenhuollon mielipisteeseen. Kouluterveydenhoitajat toimivat moniammatillisissa oppilashuoltoryhmissä. Lääkärit osallistuvat näihin ryhmiin tarvittaessa. Terveystarkastajat osallistuvat pyydettyäessä oppituntien pitämiseen terveyteen liittyvissä aiheissa.

Perhepalveluverkosto / perhepalvelukoordinaattori Pirita Rantanen

Kaupunginvaltuuston hyväksymän strategian mukaista perhepalveluverkoston (perhepalvelukeskus) poikkihallinnollista ja -toiminnallista yhteistyötä on kehitetty ja koordinoitu systemaattisesti vuodesta 2014 lähtien. Perhepalveluverkostolla tarkoitetaan lasten, nuorten ja perheiden kanssa toimivia ammattilaisia, myös kolmatta sektoria. Tavoitteena on ollut yhteistyön tiivistäminen palvelujen vaikuttavuuden parantamiseksi. Koko verkoston yhteinen työ lasten, nuorten ja perheiden parhaaksi pohjautuu vuonna 2013 kaupungin valtuuston hyväksymään strategiaan, jossa korostetaan elämäntilanteen ja hyvinvoinnin edistämistä, turvallista kasvun ja opin polkua sekä kasvun ja kulttuurin ydinprosessin sekä Sotesin yhteisiä toimenpiteitä → perhepalvelukeskuksen / perhepalveluverkoston perustaminen.

Toteutus: Vuoden 2014 tammikuussa järjestettiin koko verkostolle suunnattu yhteinen aloitusilta-päivä, josta varsinainen verkostotyön kehittäminen sai alkusysäyksen. Iltapäivän aikana lanseerattiin ”kolmen koon konsepti”, verkoston yhteinen toimintamalli, jolla tarkoitetaan kopinottoa, konsultti-tiä ja kokonaisvastuuta huoltilanteissa. Tämän toimintamallin mukaisesti toimii koko perhepalveluverkosto:

Verkostoiltapäivässä huomattiin tarve ”ulkopuoliselle” kokonaisvastuun – ottajalle, joka pystyisi tiiviimmin työskentelemään perheiden kanssa ja vähitellen siirtämään kokonaisvastuun perheelle. Tästä syntyi RinnallaKulkija – pilottikokeilu, joka käynnistyi vuonna 2015. Kokemukset ja tulokset kokeilun aikana (2015-2016) ovat olleet hyviä ja vaikuttavia (mm. vanhemman työllistyminen, lastensuojelun asiakkuuden muuttuminen sosiaalihuoltolain mukaiseksi, psykiatriseen hoitoon sitoutuminen), joten RinnallaKulkija – malli tullaan vakiinnuttamaan osaksi perhepalveluverkoston palveluja yhteistyössä kolmannen sektorin kanssa vuonna 2017.

Vuonna 2014 käynnistyivät myös säännöllisesti syksyisin ja keväisin pidettävät verkostoiltapäivät, joissa käsitellään ajankohtaisia ja verkoston tarpeesta esiin tulleita aiheita. Verkostoiltapäivät ovat pitäneet sisällään mm. työpajatyöskentelyä, ryhmätöitä, koulutus- ja luentotilaisuuksia sekä verkostoitumista. Vuonna 2015 perhepalveluverkostolle luotiin omat, kokemusasiantuntijoiden kanssa yhdessä suunnitellut ja toteutetut nettisivut (www.perhepalvelut.sastamala.fi), joiden pohjalta myös verkostoposteri on toteutettu:

Perhepalveluverkoston yhteistä työtä ohjaa ja arvioi ohjausryhmä, jossa on edustettuina varhaiskasvatus, perusopetus, perusterveydenhuolto, nuorisopalvelut sekä sosiaali- ja terveystyöt. Tämän hallinnonalojen yhteisen ohjausryhmän viikoittaiset kokoontumiset mahdollistavat poikkihallinnollisen ja – toiminnallisen yhteistyön eri verkoston toimijoiden välillä.

Vuonna 2016 perustettiin agenttiryhmä, joka koostuu laajalti lasten, nuorten ja perheiden kanssa toimivista henkilöistä, joten se on ns. miniverkosto. Agenttiryhmän tarkoituksena on tuoda perhepalveluverkoston toimintaan näkökulmia ja osaamista kentältä, asiakkaiden rinnalta. Agentti toimii linkkinä perhepalveluverkoston ohjausryhmän ja oman työyksikkönsä välillä sekä tekee yhteistyötä uusien verkoston toimintamallien toteuttamiseksi sekä ohjausryhmän että toisten agenttien kanssa.

Vuodelle 2016 perhepalveluverkosto asetti ja kirjasi talousarvioon seuraavat valtuuston hyväksymät toiminnan kehittämiseen liittyvät tavoitteet: nepsy-osaamisen vahvistaminen, päihteiden käytön aloittamisen ehkäiseminen sekä osallisuus ja työ Sastamalan nuorille. Nepsy-osaamiseen liittyvä tavoite saavutettiin perustamalla APUA ARKEEN – välinelainaamo Sastamalan pääkirjaston yhteyteen keväällä 2016. Verkoston yhteisenä toimintana on suunniteltu ja järjestetty neuropsykiatrista ryhmävalmennusta sekä peruskoululaisille että toisen asteen opiskelijoille sekä nepsy-luentoja sekä ammatillisille että lasten ja nuorten läheisille.

Päihteiden käytön aloittamisen ehkäisemiseen on verkostoyhteistyönä suunniteltu ja käynnistetty uusi päihdemalli ROTI, jolla puututaan ensimmäisiin päihdekokeiluihin. Ensimmäisestä päihdekokeilusta kiinnijäävien kanssa käydään matalan kynnyksen keskustelu Valomerkki-mallin mukaan. Toi-

sesta päihdekokeilusta (ja / tai useammasta huolenaiheesta) ehdotetaan nuorelle Omin jaloin -työkentelymallia. Jos käydyistä keskusteluista huolimatta nuoren tilanne on huolestuttava, tilanteeseen tehdään yksilöllinen suunnitelma ja mahdollisesti aloitetaan yhteistyö lastensuojelun kanssa. Mallia toteuttaa ja arvioi verkoston toimijoista koostuva moniammatillinen tiimi.

Kolmantena perhepalveluverkoston tavoitteena vuodelle 2016 oli Osallisuus ja työ Sastamalan nuorille – kokonaisuus. Tähän on pureuduttu kahden eri hankkeen voimin:

Osallisuus ja tuki -hanke on onnistunut tavoittamaan asiakkaakseen toiminta-alueen nuoria aikuisia, joilla on avuntarvetta arjessaan. Hankkeessa on alkamisensa (1.8.2016) jälkeen tuettu yhteensä seitsemää 20-24-vuotiasta nuorta. Nuorten kanssa on hoidettu etuus- ja asumisasiota sekä pyritty arjen hyvinvoinnin lisäämiseen yhdessä asiakkaiden muun verkoston kanssa ja heidän verkostojaan koordinoiden. Työ hankkeessa on edennyt asiakastyön osalta tavoitteidensa mukaisesti. Tavoitteena on lisäksi ollut kolmannen sektorin aktivointi nuorten tukemiseen. Tähän tavoitteeseen tulee kiinnittää huomiota hankkeen jatkuessa. Osallisuus ja tuki – hankkeesta vastaa Sastamalan seudun mielenterveysseura ja se on Joutsenten reitin rahoittama EU-hanke.

Osallisuus ja työ – hankkeen teksti löytyy Työllisyyspalveluiden alta.

Perhepalveluverkoston kokonaisvaltainen työ on vastannut lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvoinnin ja turvallisuuden edistämisen toimenpideohjelman (2013-2016) kirjattuihin tavoitteisiin muun muassa seuraavasti:

Toteutus ja toteutusvuosi:

- ohjausryhmän säännölliset kokoontumiset (2014)
- säännölliset verkostoilmapäivät (2014)
- verkoston toimintamallin kehittäminen ja toiminta (kolmen koon –konsepti) (2014)
- RinnallaKulkija – palvelun pilotointi (2015)
- perhepalveluverkoston omien nettisivujen tuottaminen (2015)
- verkostokyselyn toteuttaminen koskien verkostopalavereita → kooste sovituista asioista – lomakkeen kehittäminen kyselyn perusteella (2015) (liitteenä seuraavalla sivulla)
- verkstoposterin suunnittelu (2016)
- agenttiryhmän perustaminen ja toiminta (2016)

TYÖIKÄISET

Perusterveydenhuolto / johtava hoitaja Anne Kantola

Terveystarkastukset

Aikuisten terveystarkastukset on keskitetty 40 v miehiin, 45 v naisiin sekä 65 – vuotiaisiin. Työttömien terveystarkastukset ovat jatkuneet säännöllisenä useita vuosia. Terveystarkastaja ja lääkäri ovat osallisena moniammatillisessa TYP-työryhmässä terveydenhuollon edustajina. Omaishoitajille on järjestetty terveystarkastuksia neuvolassa. Kaikki asukkaat voivat halutessaan varata ajan yksilölliseen terveystarkastukseen. Lakisääteiset kohdunkaulan syövän ja rintasyövän seulonnat on toteutettu ostopalveluina.

Työttömien terveystarkastukset

Sastamalassa on tarjolla kaikille työttömille työnhakijoille maksuton terveydenhoitajan tekemä terveystarkastus neuvolassa. Palveluun ohjataan asiakkaita systemaattisesti sosiaalitoimesta, te-palveluista, typ-palveluista ja kunnan työllisyyspalveluista / sosiaalisen kuntoutuksen yksiköstä. Työttömille järjestetään kuukausittain eri aihepiireistä terveydenedistämiseen liittyviä luentoja.

Aikuissosiaalityö / johtava sosiaalityöntekijä Marika Yli-Kauppila

Aikuissosiaalityön tehtävänä on asiakkaan elämänhallinnan tukeminen, syrjäytymisen vähentäminen ja viimesijaisen toimeentulon turvaaminen. Tavoitteena on ollut sosiaalityön ja sosiaali- ja palveluohjauksen menetelmiä ja toimintatapojen kehittäminen. Menetelmiä ja työtapoja on kehitetty sekä omana työnä, että yhdessä Sosiaalialan osaamiskeskus Pikassoksen kanssa. Omatyöntekijämallia ja sosiaaliohjaajan ja sosiaalityöntekijän työparityöskentelyä on kehitetty ja otettu käyttöön.

Tavoitteena on lisäksi ollut päihdepalveluiden kokonaisuuden kehittäminen yhdessä perusterveydenhuollon ja mielenterveyspalvelujen kanssa. Aikuissosiaalityö on osallistunut toiminnan kehittämiseen ja mielenterveys- ja päihdepalveluiden toimintoja on yhdistetty 1.1.2017 alkaen.

Valtuustotasolla toiminnalliseksi tavoitteeksi on asetettu asiakkaiden työkyvyn ja työssäkäynnin edistäminen. Toiminnaksi on sovittu, että jokaisen palvelutarpeen arvioinnin yhteydessä arvioidaan asiakkaan tai asiakaslapsen vanhempien työtilanne ja mahdolliset työssäkäynnin esteet ja lisäksi tehdään yhteistyötä eri yhteistyötahojen kanssa asiakkaan työkyvyn ja työssäkäynnin edistämiseksi. Yhteistyötä on tehty eri toimijoiden kanssa ja yhteistyötä tullaan lisäämään vielä enemmän. Aikuissosiaalityössä on käsitelty vuonna 2016 kunnan kaikki toimeentulotukiasiat. Sastamalassa toimeentulotukea saaneet kotitaloudet olivat vuonna 2015 1057 kpl, ja vuonna 2016 1064 kpl.

Työterveyshuolto palvelut Sastamalan alueella useimmille organisaatioille ja yrittäjille sekä yrityksille järjesti Sastamalan kaupungin Työterveys Akaasia Liikelaitos. Vuoden 2016 lopussa sopimuksia työterveyshuoltopalveluista oli 1451 asiakkaan kanssa ja palveluiden piirissä koko toiminta-alueella 9575 työntekijää. Sastamalassa Akaasian järjestämän työterveyshuollon piirissä oli vuoden 2016 lopussa 5500 työntekijää. Palveluja tuotettiin [työterveyshuoltolain](#) mukaisesti asiakasorganisaation kanssa tehdyn sopimuksen mukaisesti.

Työterveyshuoltopalvelut kilpailutettiin kevään 2016 aikana ja palvelun tuottajaksi vuoden 2017 alusta tuli Suomen Terveystalo Oy. Työterveys Akaasia Liikelaitoksen toiminta päättyi 31.12.2016.

IKÄIHMISTEN PALVELUT

Kotihoitopalvelut / kotihoitojohtaja Mari Ollinpoika

Kotihoitopalveluiden toiminnassa on otettu isoja edistysaskeleita valtuustokauden aikana.

Kotihoidossa on otettu käyttöön **kotihoidon mobiili**, joka on lisännyt hoitajien välittömän asiakastyöajan osuutta merkittävästi. Mobiilia käytettäessä hoitajalla on aina mukanaan viimeisin tieto asiakkaan terveydestä, kuntoutuksesta ja palvelu- ja hoitosuunnitelmasta. Lisäksi mobiiliin käyttö mahdollistaa kirjaamisen ja tilastoinnin asiakkaan luona.

Kotihoidossa on vakiintunut työmuodoksi **kotikuntoutus**. Kotihoidon fysioterapeutti käy kotihoidon asiakkailla kartoittamassa kuntoutustarpeet, joiden pohjata laaditaan yksilöllinen kuntoutusohjelma. Asiakas toteuttaa ohjelmaa saaden tarvittaessa apua kotihoidon hoitajalta ja/tai omaiselta. Laaditut kuntoutusohjelmat ovat seurantojen mukaan parantaneet asiakkaiden toimintakykyä selkeästi.

Kotihoidossa on otettu käyttöön **RAI – toimintakyvyn arviointijärjestelmä**. RAI:n avulla asiakkaan toimintakyky arvioidaan yksilöllisesti, laaja-alaisesti ja luotettavasti, ja arvioinnin perusteella laaditaan hoito- ja palvelusuunnitelma. Asiakkaan toimintakyky ja palvelutarve arvioidaan uudelleen vähintään puolivuositain tai voinnin/tilanteen muuttuessa merkittävästi päivittämällä RAI-arviointi sekä hoito- ja palvelusuunnitelma.

Perusterveydenhuollon kanssa yhteistyönä on kehitetty **kotisaattohoitoa ja ns. kotisairaaloimintaa**. Molemmista palvelumuodoista on saatu hyviä kokemuksia ja niiden kehittämistä jatketaan edelleen.

Kokonaisuudessaan **kotihoidon käyntimäärät ja hoitajien välittömän hoitotyön ajat** ovat olleet kasvussa koko valtuustokauden. Kotihoidossa hoidetaan aiempaa huonokuntoisempia asiakkaita, jolloin myös asiakaskohtaiset käyntimäärät ja –ajat ovat kasvaneet.

Lisäksi niille 80 vuotta täyttäneille henkilöille, jotka eivät ole säännöllisten kotihoitopalveluiden piirissä, on tehty **hyvinvointia edistävä kotikäynti**. Kotikäynnillä on kartoitettu laajasti ikääntyneen elämäntilannetta, mahdollista palveluiden tarvetta sekä annettu palveluohjausta.

Päivätoiminnan käyntimäärät ovat kasvaneet tasaisesti. Päivätoiminnan toimintamuodot tukevat hyvin ikäihmisten kotona asumista kotihoidon turvin.

Omaishoidontuessa peittävyystavoitteissa on jääty hieman alle STM:n suositustason, mutta tuki on voitu myöntää kaikille kriteerit täyttävillä asiakkaille.

Ikäihmisten asumispalvelut / vt. asumispalvelujohtaja Anne Hokkanen

Valtuustokauden alkupuolella ikääntyneiden asumispalveluiden alueella on toteutettu voimakas rakennemuutos, jonka aikana pitkäaikainen laitoshoido on korvattu tehostetulla palveluasumisella.

Laitoshoidoa Sastamalassa on tuottanut vain Kiikan vanhainkoti, ja kevään 2015 jälkeen Kiikan vanhainkotiin ei ole sijoitettu uusia asiakkaita pitkäaikaiseen laitoshoidoon. Korvaavia paikkoja on ostettu palvelusetelillä. Lyhytaikaiseen hoitoon, jota on myyty kotihoitopalveluille, on varattu viisi paikkaa Kiikan vanhainkodilla.

Omassa toiminnassa tehostetussa palveluasumisen paikkoja on 139 ja palveluasumisen paikkoja 21. Ostoja palvelusetelillä on lisätty korvaamaan Kiikan vanhainkodin paikkoja ja vuonna 2016 palvelusetelillä oli 10 asiakasta enemmän kuin v. 2013.

Keskimääräinen odotusaika asumispalveluun 2-3 kuukautta. Lain mukaan odotusaika saa olla enintään 3 kuukautta.

Valtakunnallinen suositus ympärivuorokautisten asumispalvelujen kattavuudesta on 7-8 % yli 75-vuotiaista ympärivuorokautisten asumispalvelujen piirissä. Kattavuus koko asumispalveluissa on 9.2 %, ympärivuorokautisessa asumispalvelussa 8.5 %, josta tehostettu palveluasuminen on 7.9 ja laitoshoidon 0.6. Kattavuus on hieman korkeampi kuin valtakunnallinen suositus, mutta suunta on aleneva.

Valtuustokauden loppupuolen teemana asumispalveluissa on kehitetty sisältöjä, jotta palvelu olisi selkeästi kodinomaista ja asukaslähtöistä. Asukkaiden osallistumismahdollisuuksia on vahvistettu järjestämällä joka kodissa asukaskokouksia.

Vammaispalvelut / vammaispalvelupäällikkö Susanna Lehtonen

Vammaispoliittinen ohjelma on vahvistettu 2014 ja on voimassa 2015-2017. Suunnitelma päivitetään vuoden 2017 aikana.

- Eva –käytäntöä käytettiin kehitysvammaisten suunnitelman yhteydessä. Kehitysvammahuollon suunnitelma on voimassa 2015-2030. Suunnitelma kuitenkin päivitetään vuoden 2017 aikana ajantasaiseksi huomioiden maakuntauudistus. Vammaispalvelut on mukana perhepalveluverkoston toiminnassa.
- Vammaisneuvosto on ollut vammaisten kulttuuriviikkojen kautta mukana luomassa esteettömiä kulttuuritapahtumia Sastamalaan.
- Säännöllistä asiakasfoorumia ei ole mutta kehitysvammahuollon asiakkaille järjestettiin 2016 Pikassoksen kanssa yhteistyössä asiakasraati sekä palvelun käyttäjille, että heidän läheisilleen omat raadit sekä yhteinen yhteiskehittämisaati. Tätä käytäntöä on tarkoitus jatkaa.

Kehitysvammahuollon yksiköissä on säännölliset asiakas/asukaspalaverit

Riskiarviot ovat ajantasaiset vammaispalveluiden yksiköissä ja lakimääräiset suunnitelmat ajantasaiset

Terveyden edistämisaktiivisuus / TEA –viisari

[TEA -viisari](#) on mittari, joka kuvaa kunnan terveydenedistämisaktiivisuutta. Se tukee kuntien, alueiden ja koulujen terveydenedistämistoiminnan suunnittelua ja johtamista. TEA -viisarissa esitetään tuloksia organisaatioiden mitattavissa olevista ominaisuuksista ja toiminnasta. Mittaamisessa on huomioitu erityisesti organisaatioiden kyky integroida terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen organisaation perustoimintaan, niin että saavutetaan vaikutuksia kuntalaisten terveydessä ja hyvinvoinnissa.

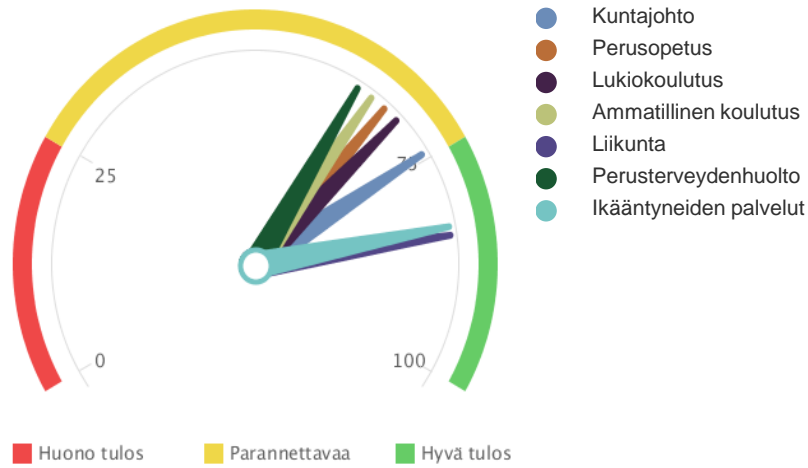
Terveydenedistämisaktiivisuutta mitataan TEA –viisarilla tällä hetkellä seuraavilta toimialoilta:

- perusterveydenhuolto, perusopetus, lukiokoulutus, ammatillinen koulutus, liikunta, kuntajohto, Ikääntyneiden palvelut

TEA –viisariin kerätään tietoa organisaatioon lähetettävällä kyselyllä, joka tulee joka toinen vuosi toimialoittain. Kyselyn tiedot pisteytetään toiminnan laadun mukaan ja tulokset ilmoitetaan työkalussa pistemäärän 0–100 välillä. Tarkempaa tietoa TEA –viisarista saa THL:n nettisivulta.

Sastamalan TEA –viisarin kokonaistulokset ovat seuraavat:

Terveydenedistämisasiivisyys : Sastamala 2016

Terveydenedistämisasiivisyys : Sastamala 2016

	2016	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2009	2008
Terveydenedistämissaktiivisyys	..	72	72	70	65	55	58	55	48
Kuntajohto	..	74	..	69	..	41
Perusopetus	..	67	..	68	..	66	..	63	..
Lukiokoulutus	69	..	62
Ammatillinen koulutus	65	..	70
Liikunta	84	..	87	..	88	..	57
Perusterveydenhuolto	63	..	60	..	64	..	55	..	48
Ikäntyneiden palvelut	83

Verrattaessa Sastamalan TEA –viisarin tuloksia valtakunnallisiin tuloksiin, Sastamalan terveyden-
edistämistyössä on seuraavia vahvuuksia ja kehittämiskohteita.

Kuntajohto: Sastamala 2015

Vahvuudet	Vastaus
Tavoitteet toiminta- ja taloussuunnitelmassa: Työikäisten työelämän olosuhteet paranevat	Kyllä
Päätösten ennakkoarviointi käytössä: Ennakkoarvioinnin käyttöönottamisesta tehty päätös	Kyllä
Johtamisvastuu terveyden edistämisessä: Kirjallinen päätös suunnittelijan tai koordinaattorin tehtävistä	Kyllä
Paikallinen turvallisuussuunnitelma: Käsitelty hyvinvointiryhmässä	Esitelty
Ikäryhmittäisiä tavoitteita ja toimenpiteitä terveyttä edistävien ravitsemustottumusten lisäämiseksi: Ikääntyneet	Vuosittain tai jatkuvasti
Tavoitteet toiminta- ja taloussuunnitelmassa: Lasten turvallisuus vähenee	Kyllä
Ikäryhmittäisiä tavoitteita ja toimenpiteitä terveyttä edistävien ravitsemustottumusten lisäämiseksi: Lapset ja nuoret	Vuosittain tai jatkuvasti
Johtoryhmä seuraa: Elämänhallintaa	Kyllä
Johtoryhmä seuraa: Sairastavuutta	Kyllä
Valtuustolle raportoitu: Elämänhallintaa	Kyllä

Kuntajohto: Sastamala 2015

Kehittämiskohteet	Vastaus
Palveluiden suunnittelu: Hyödynnetään asiakasraateja	Ei
Terveyserojen kaventaminen tavoitteena: Kirjattu kuntastrategiaan tai laajaan hyvinvointikertomukseen	Ei
Hyvinvointikertomuksen tavoitteet: Tapaturmat	Ei
Hyvinvointikertomuksen tavoitteet: Mielenterveys	Ei
Verkkosivuilla tarkasteltavissa: Kuvaus kuntalaisten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksista ja -keinoista	Ei
Valtuustolle raportoitu: Elinympäristön terveellisyyttä	Ei
Palveluiden suunnittelu: Hyödynnetään kehittäjäasiakkaita, kokemusasiantuntijoita	Ei
Terveyserojen kaventaminen tavoitteena: Kirjattu talous- ja toimintasuunnitelmaan	Ei
Hyvinvointikertomuksen tavoitteet: Alkoholi ja huumeet	Ei
Tavoitteet toiminta- ja taloussuunnitelmassa: Nuorten alkoholin ja huumeiden käyttö ei lisääntynyt	Ei

ALUSTAVA HYVINVOINTISUUNNITELMA VALTUUSTOKAUDELLE 2017 – 2020. Tarkempi suunnitelma tehdään strategian päivittämisen jälkeen.

Terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen johtamisen sekä toteuttamisen

vastuutahot tulee määritellä, kun maakuntauudistus alkaa vuoden 2019 alussa. Terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen on tällöin edelleen kuntien tehtävä ja sitä tehdään yhdessä myös maakunnan kanssa. Lisäksi strategian päivittämisen jälkeen tulee päivittää hyvinvointi- ja turvallisuussuunnitelma.

Osallisuus ja vaikuttaminen

Tulevat vuodet tuovat suuria muutoksia kaupungin toimintaan. Parhailtaan valmisteltavana oleva sote- ja maakuntauudistus vaikuttaa olennaisesti kaupungin organisaatioon ja toimintaan, sillä noin puolet kaupungin henkilöstöstä tehtävineen siirtyy maakunnalle. Sosiaali- ja terveystalouden ohella maakunnan järjestettäväksi ovat siirtymässä ympäristöterveydenhuollon, maaseutuviranomaisen ja maatalouden lomituspalvelujen tehtävät

Uusi kuntalaki tulee sovellettavaksi kaikilta osiltaan uuden valtuustokauden eli 1.6.2017 alusta lukien. Kunnan tehtävänä on edistää asukkaidensa hyvinvointia ja alueensa elinvoimaa sekä järjestää asukkailleen palvelut taloudellisesti, sosiaalisesti ja ympäristöllisesti kestäväällä tavalla. Uudessa kuntastrategiassa erityisesti tulee ottaa huomioon kunnan asukkaiden hyvinvoinnin edistäminen. Olennaista on uudistuksessa myös aikaansaada luonteva työnjako ja yhteistyö maakunnan ja kaupungin välillä.

Nuorisovaltuusto / lasten ja nuorten osallisuus

Sastamalan nuorisovaltuuston toimintaa tullaan selkeyttämään selventämällä nuorisohallituksen – ja valtuuston tehtäviä sekä tekemällä nuorisovaltuustolle oma toimintasääntö. Sastamalan nuorisovaltuuston edustajat tulevat osallistumaan jatkossakin Pirkanmaan nuorisofoorumin tapaamisiin sekä osallistuvat suunnitteilla olevan maakunnallisen nuorisovaltuuston suunnitteluun.

Nuorisovaltuusto sekä lasten ja nuorten osallisuus tulevat näkymään entistä enemmän sosiaalisessa mediassa, jonka kautta tiedotus ja molemmin puolinen viestintä tavoittaa kohderyhmänsä nopeammin.

Nuoriso- ja varjovaaleja tullaan järjestämään entiseen tapaan yläkouluilla ja toisen asteen oppilaitoksissa. Huippukokousten järjestäminen jatkuu ja lasten sekä nuorten foorumien teemoissa huomioidaan paikalliset tarpeet ja oppilaskuntien toiveet.

Vanhusneuvosto

- Vanhusneuvostolla aktiivinen rooli ikääntyneiden osallisuuden lisäämisessä.
- Ennaltaehkäisevien ja hyvinvointia edistävien palvelujen nostaminen esiin vanhusneuvostossa sosiaali- ja terveystalouden siirtyessä maakunnan järjestämisvastuulle.

Hyvinvointitapahtumia järjestetään vuonna 2017 Suomi 100 –teemalla.

Elinkeinopalvelut

- Aktiivinen yhteistyö sekä paikallisten että maakunnallisten toimijoiden kanssa koskien yritysten kehittämisspalveluita
- Paikallisen yrittäjäyhteistyön tiivistäminen luomalla uusia lisäarvoa tuottavia toimintamalleja
- Uusien yrittäjien saaminen Sastamalaan edellyttää proaktiivista markkinointityötä liittyen tyhjiin toimitiloihin, yritystontteihin ja tulevaan yrityspuistoon.

Matkailu

Matkailu mielletään usein enemmän ulkopaikkakuntalaisia koskevaksi, mutta se palvelee paljolti myös omia kuntalaisia. Se liittyy hyvinvoinnin moniin eri osa-alueisiin, mm. vetovoiman vahvistaminen, elämänlaatu ja –hallinta, asuminen ja ympäristö, sekä kunnan rakenteet ja elinvoima. Sisäiset ja ulkopuolelta tulevat matkailupalveluiden käyttäjät vahvistavat matkailuelinkeinoa, jotka ovat matkailukohteita, majoitusyrityksiä, kahviloita ja ravintoloita. Matkailun kautta kunnan ja Sastamala –nimen tunnettuus lisääntyy ja siihen liittyy positiivisia mielikuvia.

Liikuntapalvelut

Palveluiden ylläpitäminen ja edelleen kehittäminen tulee olemaan tulevina vuosina tärkeässä roolissa (uudet toiminnot). Paikallisen yhteistyön ylläpitäminen ja edelleen kehittäminen on koko toiminnan kehittämisen kannalta elinehto. Alueellisen yhteistyön lisäämiseen tulee tulevina vuosina panostaa entistä enemmän (Pirkanmaan alueellinen terveystuohjelma). Liikunnan merkityksen korostaminen vaatii edelleen työtä ja laaja-alaista sitoutumista. Hallitusohjelmassa on korostettu liikunnan merkitystä terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi.

Ravitsemus

Sastamalan seudun ravitsemussuunnitelmaa päivitetään kehittyvien tarpeiden mukaan. Monialainen ravitsemusohjausryhmä seuraa aktiivisesti ravitsemuksen edistämistä osana päätöksentekoa ja eri tahojen toimintaa. Keskeisinä teemoina ja tavoitteina on noussut esiin:

- terveellisen arjen ruokailun edistäminen esimerkiksi Sydänmerkki-aterioiden kautta
- ylipainon ehkäisy etenkin lapsilla, nuorilla ja työikäisillä panostamalla joukkoruokailun laatuun sekä yksilöiden ja perheiden tukemiseen (painonhallinnan tiedot ja taidot)
- ruokakasvatuksen edistäminen varhaiskasvatuksessa, perusopetuksessa ja toisen asteen oppilaitoksissa
- ikääntyneiden vajaan ravitsemuksen aikainen tunnistaminen, ehkäisy ja hoito.

Lapset, nuoret ja lapsiperheet

Varhaiskasvatus

Varhaiserityiskasvatuksen tavoitteena on saada neljäs kiertävä erityislastentarhanopettaja mahdollisimman pian. Kouluilla toimivissa esiopetusryhmissä erityistä tukea antaa tällä hetkellä perusopetuksen laaja-alaiset erityisopettajat 1-2 h viikossa ja se on liian vähän tarpeisiin nähden. Neljännen kiertävän erityislastentarhanopettajan avulla saataisiin näihin esiopetus ryhmiin enemmän tarvittavaa tukea.

Kevyempien ja avoimien varhaiskasvatuspalveluiden kehittäminen (esim. kerhot, avoin päiväkotito) on yksi seuraavien vuosien tavoitteista. 20 h varhaiskasvatusoikeutta käyttävät lapset tarvitsisivat uudenlaisia ryhmiä. Nyt palvelu tarjotaan kokopäiväryhmissä. Kunnan laajuus ja pirstaleisuus ovat haaste tällaisen palvelun järjestämisessä.

Oppilashuollon palveluiden kehittäminen

Edelleen oppilashuollon resurssien osalta ollaan tilanteessa, jossa nykyisellä resurssilla ei voida täysin toteuttaa lain ja suositusten mukaista oppilashuoltoa. Koulupsykologi- ja koulun sosiaalityön resurssit ovat riittämättömät.

Oppilaiden lisääntyneet mielenterveyden ongelmat näkyvät kouluilla poissaoloina, masentuneisuutena, ahdistuneisuutena, koulumotivaatio-ongelmina, käyttäytymisen haasteina jne. Koulussa on yhä enemmän oppilaita, jotka ovat myös erikoissairaanhoidon asiakkaita. Heidän vointinsa ja kykynsä käydä koulua vaihtelee paljon. Tähän haasteeseen koulu ei nykyisellä osaamisella ja resursseilla yksin pysty vastaamaan vaikka yhteistyötä tehdäänkin erikoissairaanhoidon, perheneuvolan ja lastensuojelun kanssa tiiviisti. Koulun sosiaalityön ja koulupsykologien lisäksi nähdäänkin koulun arjessa tarve mielenterveyden erityisosaamiselle. Monessa kunnassa on saatu hyviä tuloksia psykiatrisen sairaanhoitajan työpanoksella. Tätä toimintamallia olisi syytä kehittää myös Sastamalassa.

Laadukkaan ja lainmukaisen oppilashuollon toteuttaminen vaatisi perhepalveluverkoston ohjausryhmän mukaan seuraavat resurssien lisäykset:

2 koulupsykologin virkaa lisää, jotta alueelliset palvelut voitaisiin toteuttaa laadukkaasti

1 koulun sosiaalityöntekijän/koulukuraattorin virkaa lisää

1 koulun psykiatrinen sairaanhoitaja kiertäväksi ja konsultoivaksi työntekijäksi

Lapsi- ja perhelähtöisten palveluiden kehittäminen:

Perusopetus on mukana perhepalveluverkoston myötä valtakunnallisessa ja maakunnallisessa Lape-hankkeessa, jonka tavoitteena on kehittää lapsi- ja perhelähtöisiä palveluja. Teemoja Pirkanmaan Lape-hankkeessa ovat muun muassa vanhemmuuden tukeminen, varhaiskasvatus ja koulu lapsen hyvinvoinnin tukena sekä perhekeskusmalli.

Terveellisten elintapojen vahvistaminen:

Perusopetus osallistuu osaltaan myös lasten, nuorten ja perheiden terveellisten elintapojen vahvistamiseen osana perhepalveluverkoston työtä. Tavoitteena on ehkäistä ylipainoa ja luoda terveitä elämäntapoja tukevia toimintamalleja.

Oppilaskuntien toimesta kaikki koulut ovat mukana Oma Valinta – hankkeessa sparrattavana kuntana (<http://www.omavalinta.fi>). Toiminta alkaa koulutuksella keväällä 2017. Hankkeen tavoitteena on aktivoida lapsia ja nuoria edistämään terveellisiä elämäntapoja (liikunta, ravinto).

Oppilaskuntien yhteisessä huippukokouksessa vuoden 2017 teemana oli hyvinvointi ja terveys. Koulujen esittämät hankkeet liittyivät koulupäivän liikunnallistamiseen, hyvinvointiin ja kouluviihtyvyyteen. Huippukokous päätti yhteensä 22 000 euron rahoituksen jakamisesta kouluille.

Perusopetus hakee uutta rahoitusta Liikkuva koulu-hankkeelle yhteistyössä liikuntatoimen kanssa. Tavoitteena on edelleen lisätä ja kehittää koulupäivien liikunnallisuutta.

Lukiokoulutus

Lukiokoulutuksen sitova toiminnallinen tavoite vuodelle 2017:

Osaprosessin oma kaupunkistrategiasta johdettu tavoite	Sitova tavoitetaso 2017	Mittari	Toimenpiteet 2017
Lukiolaisten elämänhallinnan, terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen.	Terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen tehostamalla ennaltaehkäiseviä tukitoimia: lukiolla aloitetaan neuvontapiste toiminta (ns. infokioski), jonka vaikuttavuutta arvioidaan kävijämäärän ja asiakastytyvyysmittauksen avulla.	Neuvontapiste toiminta on käynnistynyt (on/off) Kävijämäärä ja asiakastytyvyys neuvontapisteessä	Yhteistyö Servin, liikuntapalveluiden ja perhepalveluverkoston kanssa neuvontapiste toiminnan aloittamiseksi lukiolla kerran kuukaudessa. Hyvän olon-päivän järjestäminen vuonna 2017.

Nuorisopalvelut

Nuorisopalveluiden rooli ennaltaehkäisevän työn tekijänä tulee näkyvämmäksi ja vahvistumaan. Moni nykyinen yhteistyökumppani tulee siirtymään maakuntahallinnon piiriin. Hyvin alkaneen yhteistyön tulevaisuus mietityttää. Tarkoitus on kuitenkin jatkaa ja yhä syventää ennaltaehkäisevää työtä nuorisotyössä. Hyvin alkaneet toimintatavat juurrutetaan arkipäiväksi. Huomiota kiinnitetään entistä enemmän mm. nuorten ravitsemusasioihin sekä terveellisiin elämäntapoihin. Nuorten mielenpitoita kartoitetaan säännöllisesti ja pyritään vastaamaan kysyntään kuten tähänkin asti olemassa olevat resurssit huomioiden.

Perusterveydenhuolto

Oikea-aikaisten ja tarpeenmukaisten palveluiden järjestäminen sekä uusien, tuottavien ja vaikuttavien toimintamallien etsiminen ja käyttöönotto:

Sähköisen asioinnin käyttöönotto: ajanvaraus, tekstiviestipalvelu, yhteydenpito.

Sähköisen äitiyskortin käyttöönotto. Sähköinen äitiyskortti on suunniteltu selkeyttämään odottavan äidin ja terveydenhuollon ammattilaisten välistä asiointia. Sähköiseen palveluun kerran kirjattu tieto päivittyy kaikkien asianosaisten käyttöön neuvolasta synnytyssairaalaan.

Voimaperheet –toimintamallin käyttöönotto lapsen käyttäytymisen ongelmien varhaisen tunnistamisen tukemiseksi: Voimaperheet on Turun yliopiston Lastenpsykiatrian tutkimuskeskuksessa kehitetty toimintamalli, jossa lapsen käyttäytymisen ongelmien varhainen tunnistaminen yhdistyy internetin ja puhelimen välityksellä tarjottavaan vanhempainohjaukseen. Tieteelliseen näyttöön perustuva hoito-ohjelma on kehitetty lasten käytösongelmien ennaltaehkäisevään hoitoon

Neuvolan perhevalmennusmallin ja kaksivuotiaiden vanhemmille suunnatun kasvatuksellisen ryhmän käyttöönotto.

Lasten, nuorten ja perheiden terveellisten elintapojen vahvistaminen: kartoitetaan ja kehitetään toimintamalleja, joista on hyviä, elintapoja vahvistavia kokemuksia. Niiden siirtäminen käytännön toimiksi aloitetaan vuoden 2017 aikana sekä toimintaan juurruttaminen heti tämän jälkeen. Ensisijaista ja nykyisiä käytäntöjä uudistavaa on se, että hyväksi havaitut toimintamallit otetaan säännölliseen käyttöön ja että niiden raportointiin ja arviointiin kiinnitetään erityistä huomiota.

Lain edellyttämät omaishoitajille tarjottavat säännölliset terveystarkastukset.

Neuvola on osa perhepalveluverkostoa.

Lapsiperheiden sosiaalityö

Keskeiset tulevan valtuustokauden teemat liittyvät sote-uudistukseen. Hallituksen LAPE-kärkihanke tulee osaltaan ohjamaan lapsiperhepalveluiden kehitystä koko Pirkanmaan tasolla. Erityisesti tulee varmistaa, että nykyiset peruskunnan ja Sotesin välillä kehitetyt ennaltaehkäisevät lapsiperhepalvelut jatkuvat myös tulevaisuudessa maakunnan ja peruskunnan välisenä yhteistyönä. Lapsiperheiden sosiaalipalveluiden tavoitteena on kehittää erityisesti ryhmätoimintaa sekä edelleen kehittää ja jatkaa yhteistyötä kolmannen sektorin kanssa, jotta olemassa oleva viranomaisresurssi olisi riittävä turvaamaan kaikkein vaikeimmassa asemassa olevien lapsiperheiden olosuhteet. Ennaltaehkäisevien palveluiden osalta tulisi lisäksi selvittää mahdollisuus maksuttomaan kotipalveluun lapsiperheille. Perheneuvolan psykiatrin palvelut tulee järjestää, ja tätä kautta vähentää erikoissairaanhoidon käyntejä. Lisäksi tulee ottaa huomioon mahdollisesti kuntaan jäävien turvapaikanhakijoiden palveluiden järjestäminen ja kotoutuminen, sekä erityisesti paperittomien maahanmuuttajien asioiden käsittelyn järjestäminen.

Vuodelle 2017 **perhepalveluverkosto** on asettanut tavoitteen: **Lasten, nuorten ja perheiden terveellisten elintapojen vahvistaminen:**

Verkosto kartoittaa toimintamalleja, joista on hyviä, elintapoja vahvistavia kokemuksia. Niiden siirtäminen käytännön toimiksi aloitetaan vuoden 2017 aikana sekä toimintaan juurruttaminen heti tämän jälkeen. Ensisijaista ja nykyisiä käytäntöjä uudistavaa on se, että hyväksi havaitut toimintamallit otetaan säännölliseen käyttöön ja että niiden raportointiin ja arviointiin kiinnitetään erityistä huomiota. Esimerkiksi Seinäjoki on tehnyt systemaattista, mediassakin vahvasti näkyvillä ollutta ylipainon ja lihavuuden vähentämiseen tähtäävää koko kaupungin yhteistyötä vuodesta 2013 lähtien ja päässyt merkittäviin tuloksiin.

Sastamalassa tarve samankaltaiselle koko kaupungin yhteistyölle nähdään hyvin vahvana ja perusteltuna; esim. vuosien 2013 ja 2015 kouluterveystarkastusten mukaan kaupungissamme ylipainoisten ja lihavien lasten osuus 1- ja 5. luokkalaisissa on hälyttävän suuri. Myös liikunnan on huomattu olevan Sastamalassa riittämätöntä: vuonna 2013 8. ja 9.-luokkalaisista vain n. 1/3 harrasti hengästyttävää liikuntaa korkeintaan tunnin viikossa. Seinäjoki etsii pilottikuntia mukaan, joissa mallinnettaisiin heidän ohjelmaansa. Tämä edellyttäisi meiltä lasten ja nuorten ylipainon ja lihavuuden ehkäisevien tavoitteiden liittämistä osaksi seuraavaa vuosien 2017-2020 hyvinvointikertomusta sekä niiden näkymistä myös muissa toimialakohtaisissa suunnitelmissa ja –strategioissa.

Perhepalveluverkosto on mukana LAPE-kärkihankkeessa (lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma)

Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma on yksi hallituksen kärkihankkeista vuosille 2017-2018. Hankkeen tavoitteena on mm. uudistaa ja edistää lasten, nuoren ja perheiden palveluja entistäkin asiakaslähtöisemmiksi sekä luoda uusia toimivia rakenteita ja käytäntöjä kolmannen sektorin ja maakuntien sekä kuntien välille. LAPE-hankkeelle on luotu seuraavat tavoitteet Sastamalassa:

- RinnallaKulkija – palvelu yhteistyössä kolmannen sektorin kanssa
- perhepalveluverkoston yhteinen ”tukikohdan” toteuttaminen, myös ryhmätila (→ perhekeskusmalli)
- erityisen tason lastensuojelun pilotin kehittäminen
- joitakin teemoja koululaisten ja nuorten hyvinvoinnin tukena – osiosta
- Ihmeelliset vuodet ryhmätoiminnan vakiinnuttaminen osaksi palveluita (1-2 ryhmää vuodessa)

Kotihoitopalvelut

Kotihoitopalveluiden keskiössä tulee olemaan asiakasohjauksen ja palvelutarpeen arvioinnin jatkuva kehittäminen. Tavoitteena on asiakkaan yksilöllisen tilanteen huolellinen arviointi RAI-toimintakykyarviointia käyttäen. Selkeiden kriteerien perusteella asiakkaat ohjataan juuri niihin palveluihin jotka vastaavat parhaiten hänen palvelutarvettaan.

Ikäihmisten asumispalvelut

Yli 75-vuotiaiden osuus väestöstä kasvaa, mutta Sastamalan asumispalvelujen paikat kattavat tarpeen. Muistisairaiden määrä kasvaa myös ja tämä tulee huomioida palvelujen suunnittelussa.

Keskeisenä teema asumispalveluissa on asukkaiden kuuleminen ja vaikutusmahdollisuuksien lisääminen. Kulttuuripalvelujen ulottaminen entistä enemmän asumispalveluihin sekä taataan palvelun käyttäjille mahdollisuus osallistua yleiseen kulttuuritarjontaan.

Teknologiaa hyväksikäyttöä tulee lisätä huomattavasti.

Vammaispalveluissa

- tulee tehdä tiivistä yhteistyötä ja luoda käytäntöjä maakunta ja sote yhteistyökuvioissa.
- taata asiakkaille yhdenmukaiset ja tasa-arvoiset palvelut maakunnassa pohtimalla mikä palvelu on tarkoituksenmukaista tuottaa lähipalveluna
- kuljetuspalveluiden toimivuus on usein esille nouseva teema.

Maaseutupalvelut

Maaseudun rakennekehitys on ollut viime vuosina nopeaa ja tilakoon kasvattaminen on ollut monille viljelijöille elinehto. Lähivuosina maaseutuun kohdistuvat muutokset tulevat edelleen olemaan voimakkaita.

Elinvoimainen ja asuttu maaseutu on Sastamalan voimavara nyt ja tulevaisuudessa. Elinvoimaista maaseutua tarvitaan, kun siirrytään kohti kestäväää ja uusiutuviin luonnonvaroihin perustuvaa aluetaloutta.

Maaseutuelinkeinoviranomais- ja maatalouslomituspalvelut siirtyvät 1.1.2019 lukien maakunnan tehtäviin.

Koko Sastamalan seudun matkailun kehittämisen kannalta olisi etua, että alueen luontomatkailun huippukohde Ritajärven erämainen retkeilyalue kehittyä. Luonnonsuojelun palvelurakenteisiin tulee kiinnittää huomiota. Maakuntauudistuksen jälkeen kunnat tulevat keskittymään ja panostamaan entistä enemmän elinvoiman edistämiseen ja hyödyntämään paikallisia erityispiirteitä.

Kansallispuistoilla ja muilla suojelualueilla on tulevaisuudessa suuri merkitys matkailun vetovoimatekijöiden ja elinvoiman vahvistamisessa. Ritajärven luonnonsuojelun hyödyntäminen ja tuoteistaminen matkailussa on eräs mahdollisuus, jolla voidaan synnyttää uutta yrittäjyyttä Sastamalaan.

Sastamalan keskeisin vetovoimatekijä on luonto. Rikkaat ja monipuoliset vesistöt, metsät, luonnonrauha ja neljä vuodenaikaa houkuttelevat yhä enenevässä määrin Ritajärven alueelle tulijoita ja kannustavat myös paikallisia lapsiperheitä liikkumaan. Kiinnostus luontoon liittyy myös voimakkaaseen terveysbuumiin. Merkittävillä ja hyvin hoidetuilla luontokohteilla on myös merkitystä muuttovoittoon.

Ympäristöterveydenhuolto ja eläinlääkintähuolto

Sote- ja maakuntauudistus onnistuessaan vaikuttaa myönteisesti myös hyvinvoinnin ja turvallisuuden edistämiseen ympäristöterveydenhuollon toiminnassa. Tärkeimpinä tekijöinä ovat laajempien ja monipuolisempien resurssien käytön mahdollisuus ja erityisosaamisen parempi käyttöönotto koko maakuntaa koskevana.

Sähköisten palvelujen laajamittainen käyttöönotto on välttämätöntä, jotta kattavat palvelut voidaan taata koko maakunnan alueen asukkaille.

Kuntien ja maakunnan välinen hyvä yhteistyö on edellytys tavoitteiden saavuttamisessa.

Hyvinvointikertomuksen kirjoittamisen koordinoi hyvinvointikoordinaattori Marja-Leena Parto-Koski